Native
Kultura a odívání původních obyvatel Ameriky

Terezie Kožíková

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Design oděvu

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	**Terezie Kožíková**
Osobní číslo:	**K22463**
Studijní program:	**B0212A310004 Multimédia a design**
Specializace:	**Design oděvu**
Forma studia:	**Prezenční**
Téma práce:	**Native: Kultura a odívání původních obyvatel Ameriky**

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:
Prostudování a analýza dostupných materiálů a informací, obrazová příloha, vlastní závěry v minimálním rozsahu 20-25 normostran. Práce se zabývá způsobem odívání původních obyvatel Severní Ameriky v jejich vrcholné éře, který vychází z jejich způsobu života, tradic a rituálů.
2. Praktická část:
Praktická část vychází ze získaných poznatků z teoretické části, které se využijí při tvorbě oděvní kolekce o minimálním rozsahu 5-7 modelů.
Výtvarné zpracování a realizace finálních návrhů. Teoretická a technická příprava projektu, sběr potřebných informací. Dokumentace realizace dle zadaných parametrů: moodboard, storyboard, skici, celkový náhled kolekce, barevnost, popis materiálů, technické nákresy modelů, technické opisy, střihová řešení, módní doplňky a styling kolekce. Práce musí být doplněna o dokumentační fotografie z procesu tvorby a módními nebo produktovými fotografiemi.
Rozsah práce: minimálně 30 normostran. Formát A4. Odevzdá se 1 černobílý výtisk pro archivaci UTB a 2 barevné stejnopisy v pevné vazbě (1 může být kroužková). Součástí předané písemné práce je dodání elektronické verze na Flash disku, který bude obsahovat taktéž samostatné fotografie v tiskové kvalitě z praktické části bakalářské práce. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formát pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BRASSER, Theodore. *Native American Clothing.* Firefly Books, 2009. ISBN 1554074339.
COLIN, Taylor a STURTEVANT. *Domorodí Američané: původní obyvatelé Severní Ameriky.* Praha: Naše vojsko, 2019. ISBN 978-80-206-1793-4.
KOCH, Roland P. *Dress Clothing of the Plains Indians.* Univ Of Oklahoma Pr, 1990. ISBN 9780806121376.
MURDOCH, David Hamilton. *Severoameričtí indiáni.* 2. vyd. Praha: Fortuna Print, 2002. Vidět – poznat – vědět. ISBN 80-85873-72-9.
SCHWARZ, Justine M. (ed.). *The fabrics of culture.* Reprint 2011. De Gruyter Mouton, 1979. ISBN 9783111631523.

Vedoucí bakalářské práce: **MgA. Lenka Mičolová**
Ateliér Design oděvu

Oponent bakalářské práce: **doc. MgA. Kristýna Petříčková, Ph.D.**
Ateliér Design oděvu

Datum zadání bakalářské práce: **31. října 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **23. května 2025**

L.S.

Mgr. Josef Kocourek, Ph.D.
děkan

doc. MgA. Kristýna Petříčková, Ph.D.
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 2. prosince 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne ....

podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje kultuře a odívání původních obyvatel Severní Ameriky z oblasti Velkých plání. Zabývá se jejich tradičním způsobem života, duchovními hodnotami a symbolickým významem oděvu, včetně proměn vyvolaných kontaktem s evropskými kolonizátory. Cílem je porozumět kulturnímu odkazu a na jeho základě vytvořit autorskou kolekci, která neusiluje o historickou rekonstrukci, ale o kreativní interpretaci a aplikaci symbolů, materiálů a technik charakteristických pro domorodé obyvatele. Klíčovými prvky jsou přírodní materiály, symbolika bizona a inspirace spirituálním světem. Práce se snaží zachovat autenticitu, vyhnout se stereotypům a s respektem vzdát úctu této kultuře prostřednictvím moderní interpretace.

Klíčová slova: kultura a spiritualita původních obyvatel Ameriky, odívání

ABSTRACT

The bachelor's thesis focuses on the culture and clothing of the Indigenous peoples of North America, specifically those from the Great Plains region. It explores their traditional way of life, spiritual values, and the symbolic meaning of clothing, including transformations brought about by contact with European colonizers. The aim is to understand their cultural heritage and, based on this foundation, to create an original fashion collection that does not strive for historical reconstruction but offers a creative interpretation and application of symbols, materials, and techniques characteristic of Indigenous communities. Key elements include the use of natural materials, the symbolism of the bison, and inspiration drawn from their spiritual world. The work seeks to maintain authenticity, avoid stereotypes, and respectfully pay tribute to this culture through a modern interpretation.

Keywords: culture and spirituality of the indigenous people of America, clothing

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce, MgA. Lence Mičolové, za vedení během celého roku. Dále děkuji svým přátelům, blízkým a rodině, kteří mi po celou dobu poskytovali podporu a dodávali sílu pokračovat.

Děkuji také svému příteli, který se mnou tuto životní etapu zvládl a překonal ji se mnou s trpělivostí a láskou.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD **11**
I TEORETICKÁ ČÁST **12**
1 ŽIVOT PŮVODNÍCH OBYVATEL SEVERNÍ AMERIKY **13**
1.1 OSÍDLOVANÍ AMERIKY 14
1.2 DEFINICE „AMERICKÝ INDIÁN“ 15
1.3 SPIRITUALITA 16
1.4 WAKHAN TANKA 17
1.5 OBŘADY/RITUÁLY 18
1.5.1 Bizoní obřad 19
1.5.2 Obřad Huňka (Hunpaki) 20
1.5.3 Tanec slunce 20
2 DOMORODÍ AMERIČANÉ VELKÝCH PLÁNÍ **24**
2.1 TRADIČNÍ ODĚVY VE VELKÝCH PLÁNÍ 24
2.2 VYUŽÍVANÉ MATERIÁLY 25
2.2.1 Evropský vliv 27
2.3 SYMBOLIKA PEŘÍ 29
2.4 SYMBOLIKA BAREV A MALOVÁNÍ 32
2.5 KOŠILE/VÁLEČNÉ TUNIKY 35
2.6 LEGÍNY 38
2.7 ŠATY 43
3 ZDOBENÍ ODĚVŮ **47**
3.1 DIKOBRAZÍ BRK 47
3.2 NÁPRSENKY 48
3.3 STŘÍBRNÉ OZDOBY A DOPLŇKY 49
3.4 KORÁLKY 51
4 SOUČASNÍ NATIVE DESIGNERS **54**
4.1 JAMIE OKUMA 56
II PRAKTICKÁ ČÁST **60**
5 FORMA KOLEKCE A INSPIRACE **61**
5.1 MATERIÁLY 64
5.2 PROČ POTISK 66
5.2.1 Piktogramy 67
5.3 VYUŽITÉ TECHNIKY ZDOBENÍ MATERIÁLŮ 68
5.4 NÁVRHY 70

5.5 MODEL Č.1 72
5.6 MODEL Č.2 74
5.7 MODEL Č.3 77
5.8 MODEL Č.4 79
5.9 MODEL Č.5 83
6 DOPLŇKY 86
6.1.1 Čepice 86
6.1.2 Kabelky 87
III PROJEKTOVÁ ČÁST 89
7 LOOKBOOK 90
8 FOTODOKUMENTACE 103
ZÁVĚR 124
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 125
SEZNAM OBRÁZKŮ 132
SEZNAM ZDROJŮ K OBRÁZKŮM 135
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK 142
SEZNAM PŘÍLOH 143

ÚVOD

Kultura původních obyvatel Ameriky představuje jeden z nejbohatších a nejrozmanitějších kulturních odkazů lidstva. Jejich životní styl, spiritualita a odívání jsou hluboce propojeny s přírodou, s respektem k jejím cyklům a s duchovním světem, který vnímají jako nedílnou součást své existence. V jejich oděvních tradicích se odráží nejen praktické potřeby každodenního života, ale i symbolické významy, vyjádření příslušnosti ke konkrétnímu kmeni, společenského postavení či duchovního přesvědčení.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat a představit kulturu původních obyvatel Severní Ameriky, konktrétně oblast Velkých plání se zaměřením na jejich odívání, materiály, zdobení a duchovní význam jednotlivých prvků. Teoretická část práce se věnuje historickému a kulturnímu kontextu života domorodých národů, jejich spirituálnímu světu, tradičním rituálům a postupnému ovlivňování jejich života v důsledku kontaktu s evropskými kolonizátory.

Praktická část vychází z poznatků získaných během výzkumu zaměřeného na kulturu a odívání původních obyvatel Velkých plání. Práce usiluje o hlubší pochopení jejich způsobu života, jenž byl neoddělitelně spjat s duchovním světem a přírodou. Oblast Velkých plání je bohatá na symboliku, řemeslnou zručnost a duchovní rozměr, který se promítá nejen do jejich způsobu života, ale i do samotné tvorby oděvů.

Práce si klade za cíl nejen vzdát hold bohatému odkazu původních obyvatel Ameriky, ale také upozornit na důležitost respektu ke kulturnímu dědictví a na nevyhnutelnost jeho citlivé interpretace v kolekci.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽIVOT PŮVODNÍCH OBYVATEL SEVERNÍ AMERIKY

Kultura původních obyvatel Ameriky je rozmanitá, bohatá svými tradicemi, historií, rituály a specifickým způsobem života. Pro domorodé Američany má jejich identita zásadní význam, což se i odráží v jejich způsobu odívání. Tato rozmanitost je často spjata s konkrétním kmenem nebo oblastí.

Předkolumbovští původní obyvatelé vynikali technickými dovednostmi a materiální kulturou. Vyráběli kamenné nástroje, oštěpy, harpuny, luky a šípy. Kromě loveckých potřeb se věnovali i uměleckým řemeslům, jako bylo košíkářství a v některých oblastech i keramice.[1]

Způsob rozdělování původních obyvatel je složitý. První hledisko bylo založené na tom, v jaké oblasti žili. To se historicky dělilo podle geografického prostředí na „*indiány*“ a arktické národy. [2] Dnes již víme, že rozdělování oblastí bylo mnohem členitější. Původní obyvatelé Severní Ameriky se rozdělovali na: Jihovýchod, Jihozápad, Velké pláně, Náhorní plošina, Velká pánev, Kalifornie, Severozápadní pobřeží, Severovýchod, Subarktická a Arktická oblast.[3] Dalším možným kritériem bylo rozdělování do skupin, některé se zaměřovaly na lov a sběr, zatím co jiné se věnovaly zemědělství.

Součástí jejich způsobu života bylo domestikování rostlin a zvířat. Zvířata nebyla chována jen pro potravu, ale i na výrobu oděvu či z náboženských důvodů. Tento mnohostranný přístup k přírodním zdrojům dokládá jejich schopnost efektivně využívat dostupné prostředky k využití jak praktických, tak duchovních potřeb.[4] V 19. století a dříve žilo na Velkých pláních obrovské množství vidlorohů, přičemž se předpokládá, že byli dokonce hojnější než bizoni. Vidlorohové představovali pro domorodé kmeny nejen významný zdroj potravy, ale také inspiraci a surovinu pro výrobu různých předmětů, které silně ovlivňovaly jejich život. Například rohy byly využívány k výrobě ozdobných pokrývek na hlavu nebo se malovaly na obřadní předměty. Kůže vidlorohů byla zas využívána k výrobě oděvů. I když vidlorohové hráli důležitou roli, nejdominantnějším zvířetem Velkých plání stále zůstávají bizoni.[5]

[1] PAULS, *Native American*, 2024.
[2] FELLNER, *Domorodí obyvatelé Spojených států amerických*, 2023.
[3] COLIN a STURTEVANT, *Domorodí Američané: původní obyvatelé Severní Ameriky*, 2019, s. 6.
[4] PAULS, *Native American*, 2024.
[5] COLIN a STURTEVANT, *Domorodí Američané: původní obyvatelé Severní Ameriky*, 2019, s.63.

Obrázek 1 *Rozložení kulturních oblastí.* [6]

1.1 Osídlovaní Ameriky

V roce 1492 Kryštof Kolumbus vyrazil hledat námořní trasu do Indie, avšak 12. října neplánovaně přistál u Bahamských ostrovů. Místo, kde zakotvil, Španělé pojmenovali San Salvador. Ačkoli se domníval, že dorazil do Indie, ve skutečnosti objevil pro Evropany dosud neznámou část světa. Tento objev na konci 15. století vedl k pozdějšímu evropskému dobývání Ameriky, které naplno započalo v 16. století.[7]

Kryštof Kolumbus však nebyl prvním, kdo objevil Ameriku, ale prvním, kdo se proslavil jako kolonizátor nového kontinentu. V roce 1584 následoval sir Walter Raleigh, který připlul do Virginie. Původní obyvatele popsal slovy: „*nemůžou být laskavější a mírumilovnější lidé*“. Křesťanští badatelé tehdy usuzovali, že tyto lidské bytosti byly tak nezkažené, že se jich nemohlo týkat ani vyhnání člověka z ráje. První osadníci či návštěvníci této země by pravděpodobně nepřežili, kdyby se nad nimi domorodí Američané nesmilovali a neuzavřeli s nimi přátelství. Tento fakt poukazuje na to, že domorodí obyvatelé osadníky přijali v míru.[8]

[6] BRITANNICA, *Rozložení kulturních oblastí: Native American*, 2025.
[7] *Den, kdy Kolumbus objevil Ameriku (12. říjen 1492)*, 2010.
[8] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s. 20.

Osídlení Kryštofem Kolumbem a následné dobývání evropskými osadníky, mělo na původní obyvatele ničivé následky. Nastal rozmach epidemických nemocí, vojenského dobývání kmenů a zotročování. Původní národy začaly podléhat politické diskriminaci, které v některých formách trvají dodnes.[9] Mnohé odhady říkají, že před osídlováním kontinentu *„bílými“*, bylo domorodých Američanů něco okolo 10 milionů. Do doby, než se plynule rozvinul kontakt mezi oběma rasami, počet původních obyvatel klesl na méně než jeden milion. Tímto proniknutím do života cizí kultury, byla oslabena její podstata a čistota. Kapitulace byla nevyhnutelná a pod nátlakem Evropských osadníků spoustu kmenů vymřelo nebo bylo zahnáno na neúrodou půdu pod eufemistickým pojmenováním „*rezervace*“. Tradiční obřady byly postaveny mimo zákon a kultura se téměř vytratila… Černý jelen (siouxský náčelník, 1863-1950) vyjádřil při vzpomínce na zbytečné krveprolití myšlenku: *„jeden lidský sen zemřel a posvátný kruh národa byl přetržen“.*[10]

Ačkoli domorodí Američané čelili mnoha výzvám, lze konstatovat, že i dnes zůstávají mezi nejaktivnějšími a nejúspěšnějšími národy v prosazování politických změn.[11] Usilují o zajištění vzdělání, ochranu práv k vlastnictví půdy, náboženské svobody a obnovu tradiční kultury. Snaží se nejen o návrat k původním tradicím, ale i o začlenění a přijetí těchto kultur do širší společnosti, která byla po staletí formována vlivem kolonizátorů.[12]

1.2 Definice „Americký Indián“

Pro pochopení, čím byli nebo jsou domorodí Američané, je důležité rozklíčovat jejich nesprávné označování. Před příchodem Evropské kolonizace, neexistovalo nic jako označení: „*Native American*“ (Domorodý Američan).[13] Většina kmenů se prostě a jednoduše nazývaly „*lidé, dvounozí*“ nebo i „*lidé žijící na tomto místě*“.[14] Označení pro tamější domorodé obyvatele přinesli až Evropané po objevení nového kontinentu.[15]

Termín tzv. *„Indián“* zavedl až Kryštof Kolumbus, který domorodé Američany takto nesprávně pojmenoval, v domnění toho, že se nachází v Indii.[16] Stejně tak problematické je označení „*Američtí indiáni*“, protože ve skutečnosti nebyli ani Američané a taktéž ani

[9] PAULS, *Native American*, 2024.
[10] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s. 23.
[11] PAULS, *Native American*, 2024.
[12] KALIBA, *Skutečný život indiánů v USA*, 2019.
[13] OWEN, *The Appropriation of Native American Spirituality*, 2008, 33.
[14] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s.27.
[15] OWEN, *The Appropriation of Native American Spirituality*, 2008, 33.
[16] *Kryštof Kolumbus, objevení Ameriky*, 2012.

indiáni. Názvem „*Amerika*“ byl kontinent pojmenován až evropskými dobyvateli v 16. století, přičemž domorodci ho nazývali „ *Želví ostrov*“.[17]

1.3 Spiritualita

Kultura a obřady původních obyvatel Ameriky sdílejí výrazné a snadno rozpoznatelné společné rysy.[18] Původní obyvatelé často nesouhlasí s označením jejich víry jako „*náboženství*“, protože tento termín je považován za obtížně přeložitelný, nebo dokonce nemožný přenést do jejich vlastního jazyka.[19] Když mluvíme o jejich víře, mluvíme o označení spiritualita. Jejich spiritualita je založena na hlubokém porozumění, které nekompromisně přesahuje právě organizované formy náboženství. Náboženství je totiž utvořené institucí, zatímco spiritualita je nám dána Stvořitelem, se kterým se původní obyvatelé ztotožňují.[20] I když se mezi národy lišilo, kdy a co se slavilo, a v podstatě neexistovalo nic jako jednotné „*indiánské náboženství*“, mnoho kmenů sdílelo stejné aspekty.

Původní Američané vyznávali tzv. *„Animismus“* - přesvědčení, že duše nebo duchové nejsou přítomni pouze v lidech, ale také ve zvířatech, skalách, stromech a dalších přírodních úkazech. Neboli každá entita a věc byla chápána jako živá bytost s vlastní podstatou, která vlastnila duši nebo duchy, kteří spolu mohli být v posmrtném životě silně provázáni.

Zvířatům byly připisovány specifické vlastnosti, které je definovaly.[21] Byla to například síla bizona, rychlost jelena, statečnost orla, prohnanost lasice atd.[22] Taktéž se věřilo, že zvířata na zemi existovala daleko dřív než my lidé. Tato zvířata údajně taktéž zavedla různá pravidla a pokyny, kterými by se lidé měli řídit. To podtrhuje úctu a hluboké propojení mezi člověkem a přírodou.

Dalším důležitým aspektem byla víra v reinkarnaci, která měla pro původní obyvatele hluboký a zásadní význam. Usmrcená zvířata se uctívala se značným respektem, vírou a podporou v jejich převtělení do nového těla. Tato skutečnost měla zajistit pokračování života a obnovu přírodního cyklu. Duše lidí byly taktéž vystavovány působení duchů. Pokud duch opustil lidské tělo, mohlo to být znamením nemoci anebo dokonce smrti.[23] Ideologie

[17] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s.
[18] KUIPER, *NATIVE AMERICAN CULTURE*, 2011, s. 14.
[19] JOCKS a SULLIVAN, *Native American religions*, 2023.
[20] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s.9-11.
[21] KUIPER, *NATIVE AMERICAN CULTURE*, 2011, s. 14-27.
[22] COLIN a STURTEVANT, *Domorodí Američané: původní obyvatelé Severní Ameriky*, 2019, s.67.
[23] KUIPER, *NATIVE AMERICAN CULTURE*, 2011, s. 14-27.

v lidskou reinkarnaci byla v kultuře domorodých Američanů silně zakořeněna. Když dospělý člověk zemřel a u nově narozeného dítěte bylo nalezeno např. obdobné specifické mateřské znamínko nebo příbuzné fyzické rysy, mělo nárok získat jeho jméno. Taktéž mu náležela „*mezi*ž*ivotní paměť*"- vzpomínky nebo nabyté zkušenosti z minulého života. Na základě těchto znaků panovalo přesvědčení, že se duše zemřelého mohla převtělit do nově narozeného člověka.[24] V jejich způsobu myšlení neexistovalo nic jako smrt, ale jen pouhý odchod.[25] Jedním z nejrozšířenějších přesvědčení mezi severoamerickými národy bylo, že dítě, které zemře, se může znovu narodit pouze do původní rodiny.

Reinkarnace pro původní Američany znamenala hluboké přesvědčení a naději. Ideje duše a reinkarnace byl způsob, jak vyjádřit ideál propojenosti s okolním světem a lidskou komunitou. Myšlenky odrážející hluboké spojení nejen mezi lidmi navzájem, ale taktéž mezi lidmi, přírodou a všemi živými bytostmi v blízkém prostředí.

K vyznání kultury taktéž patří symbolický význam amuletů, písní a jiných slov síly, které jsou tradičně provázány s duchovním světem. Amulety měly sloužit k upevnění zvláštního vztahu s konkrétními duchy či bytostmi a představovaly most mezi viditelným a neviditelným světem.

Duchovní síly chápeme v křesťanské teologii jako touhu propojení lidské duše s bohem. V hinduistické tradici je cílem každé duše uniknout z cyklu znovuzrození a dosáhnout spojení s bohem. Pro původní obyvatele Ameriky je však nejdůležitější propojení s přírodou a tzv. Velkým duchem (Wakhan Tanka).[26]

1.4 Wakhan Tanka

„Pro křesťanství hlavního proudu existuje Bůh vně toho, co stvořil. Pro původní obyvatele Ameriky se bůh vyjadřuje skrze to, co stvořil. Jestliže chceme spatřit tvář svého Stvořitele, rozhlédněte se. On/Ona/Ono vás vede a učí na každém kroku: zde v podobě stromu, tam jako pták nebo vichřice, ducha, řeka nebo hora. Žít s tímto vědomím znamená žít synchronně v tělesném a duchovním světě. Nejsou odděleny. Koexistují a vzájemně se prostupují".[27]

[24] MILLS a SLOBODIN, *Amerindian Rebirth Reincarnation Belief among North American Indians and Inuit*, 1994, s. 171-173.
[25] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s.10.
[26] MILLS a SLOBODIN, *Amerindian Rebirth Reincarnation Belief among North American Indians and Inuit*, 1994, s. 171-173.
[27] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s. 49.

Wakhan Tanka je lakotský (vychází z jazyka severoamerického kmene „*Lakotů*“) termín pro označení „*Velkého ducha*“ nebo také se překládá jako „*Velké tajemství*“. Toto pojmenování se může napříč kmeny lišit, ale jeho podstata zůstává stejná. Velký duch je chápán jako nejvyšší bytost a koncept univerzální síly, která prostupuje vším, co existuje. Není chápán jako konkrétní božstvo, ale spíš jako princip, jenž sjednocuje a propojuje všechny živé i neživé věci. Tato všezahrnující síla je vnímána jako osobní i neosobní, přítomná ve všech živých i neživých aspektech přírody, odrážející hlubokou propojenost mezi všemi bytostmi a prvky ve vesmíru.[28]

1.5 Obřady/Rituály

Kultura původních obyvatel Ameriky je složena z mnoha různých kmenů s odlišnými myšlenkami a přesvědčeními, které společně tvoří pestrý a zajímavý celek.

K spiritualitě taky patřilo obrovské množství obřadů, které je provázely celý život. Sloužily jako oslava významných momentů v životě, k léčení jedince nebo i celého kmene, či k povzbuzení k boji.[29] Byly to například *„Salmon ceremony*“(obřad za projev vděčnosti za úlovky lososů) na severozápadě,[30] *„Green Corn Dance“*(rituál na počest nové sklizně kukuřice, zahrnující tanec a zpěv, jehož cílem bylo zajistit dobrou úrodu a rovnováhu mezi lidmi a přírodou) na jihovýchodě,[31] *„False dance*“(obřad na ochranu komunity a uzdravení nemocných Irokézů)[32] nebo nejslavnější *„Tanec slunce“* na pláních, kterému se tato práce bude věnovat. Každopádně by měla být příroda oslavována a mělo by se jí děkovat za dary, které jim poskytla (pomoc a ochranu).[33] Nedílnou součástí obřadů byla symbolika a využití zvířat. Pro obyvatele Velkých plání měl například zásadní význam bizon, který jim poskytoval potravu, zajišťoval materiál na oblečení a kosti na výrobu zbraní. Samotné zvíře nebylo považováno jen za materiálně praktický zdroj, ale taktéž za dar od bohů, jenž měl v jejich životě velký duchovní význam.[34]

Vykonavatel těchto obřadů byl tzv. *„šaman“* (u Siouxu a Navahu se používalo označení *„Medicinman“*[35]), kterým mohl být kdokoli, muž i žena, pokud tedy prošli

[28] *Wakan Tanka: More Than Just a Great Spirit*.
[29] KUIPER, *NATIVE AMERICAN CULTURE*, 2011, s. 14-27.
[30] PAULS, *Technology and the visual arts: Kinship and family life*.
[31] HOOD MUSEUM OF ART, *Green Corn Dance*, 2017.
[32] KURATH, *Native American dance: Socially determined roles in dance*.
[33] KUIPER, *NATIVE AMERICAN CULTURE*, 2011, s. 14-27.
[34] MARKA, *Sun Dance*, 2023.
[35] *„Medicinman je domorodý léčitel a duchovní vůdce, který používá magické prostředky k léčení a řešení konfliktů“* BRITANNICA, *Medicine man*.

náležitou přípravou. Na šamana můžeme pohlížet jako na kněze nebo praktikujícího, díky němuž se lidé mohli propojit s duchy. Šamani jsou také proroci, kteří hrají klíčovou roli v sociální soudržnosti. Počet šamanů v domorodých kmenech Severní Ameriky se lišil v závislosti na velikosti komunity. V některých kmenech vykonával šaman všechny funkce, zatímco v jiných jich mohlo být více, kde se každý z nich specializoval na jinou oblast (např. léčení, věštění nebo vedení rituálů). [36]

Ve světě původních obyvatel jsou předměty spojené s obřady a tanci odrazem hluboké víry v posvátnost přírody a duchovního světa. Rituály zahrnující zpěv a tanec vyjadřovaly emoce strachu, radosti, naděje a měly zásadní význam při důležitých oslavách.[37]

1.5.1 Bizoní obřad

Bizoní obřad se vykonával u kmenů Velkých plání, zejména u Lakotských kmenů, a byl zasvěcen každé dívce, která procházela první menstruací a stávala se z ní žena. Cílem tohoto obřadu bylo vštípit dívce vlastnosti Bizoního boha[38], což jí zajistilo větší prestiž a lepší společenské postavení. Tento komplexní obřad symbolizuje přechod dívky v ženu a zajišťuje její přijetí v komunitě.

Rituál začíná tím, že se dívce postaví vlastní tepee, kde dívka prožije svou první menstruaci a stráví noc o samotě, zatímco kmen slaví. Ceremonii řídí kmenový šaman, vybraný otcem dívky. V den obřadu matka strhne tepee a postaví ho znovu. Tento úkon měl obnovit čistotu prostoru obřadu a zbavit místo zlých sil, které byly při dívce během její první periody. Dívka během obřadu vyhledala strom švestky, který ztělesňoval plodnost a ukryla v něm uzlíček látky potřísněný její první periodou jako oběť pro Bizoního boha. Uzlíček musela dobře ukrýt, protože jeho nález by mohl přinést nebezpečí, zejména pokud by ho našli kojoti, kteří ztělesňovali mýtickou postavu Iktomiho [39] (Ikomi je pavoučí muž z lakotské mytologie, známý svými negativními nadpřirozenými schopnostmi)[40]

Po splnění této části obřadu otec dívky přinesl do tepee catku (rituální ohniště) a zhotovil oltář na který položil bizoní lebku. Zde následně rozsypal sage (šalvěj). Po

[36]BOWIE, *Šamanismus*, 208, s. 183-203.
[37] KUIPER, *NATIVE AMERICAN CULTURE*, 2011, s. 14-27.
[38] Bizoní bůh byl patronem cudnosti, plodnosti, pracovitosti a pohostinnosti.
[39] PROCHÁZKA*, Indiánská kniha mrtvých,* 2004*,* s. 290-292.
[40] *Iktómi the Trickster*.

rituálním zpěvu, který prováděla matka dívky, otec ještě do tepee přinesl dýmku, kuřivo, sage, orlí péro a pochodeň. Když bylo vše připraveno obřad mohl začít. [41]

„*Šaman vešel dovnitř a oblékl se do obřadního šatu, který sestával z kápě z bizoní kůže porostlé dlouhou, chundelatou srstí a opatřené malými rohy: z přívěšků z bílé lasičí kůže a jestřábích brků. Ze zad mu splýval pruh osrstěné bizoní kůže, k níž byl přichycen bizoní ohon, jenž mu vestoje sahal až pod kolena. Toto vše tvořilo formální obřadní doplňky bizoního medicinmana. Mimo to měl na sobě pouze kamaše s bederní rouškou a mokasíny. Jeho trup a tvář byly obarveny načerveno, což symbolizovalo posvátné síly, jimiž šaman disponoval. Na pravé líci měl tři černé svislé pruhy – odznaky své autority, náležející mu pro tuto událost.“*[42]

1.5.2 Obřad Huňka (Hunpaki)

Ceremonie Huňka je tradiční lakotský obřad, který byl vykonáván především u kmenů oblasti ve Velkých plání. Tento obřad slouží k vytvoření silného a posvátného vztahu mezi jednotlivci nebo kmeny, kteří se ceremonie zúčastní. Hlavním cílem tohoto rituálu je vytvořit vztah mezi lidmi, přáteli, kteří se navzájem podporují a milují.[43]

Obřad napodobuje vztah mezi lidmi a Velkým duchem, přičemž účastníci vyjadřují úctu a respekt k zemi a přírodním silám.[44]

Účastníci pomalují svoje tváře, aby symbolizovali nový začátek. Rituál zahrnuje obřadní dýmku a posvátný tabák. Podle tradice byl obřad poprvé uzákoněn mezi Lakoty a Ree, aby zajistili mírové soužití. Černý Jelen poznamenává, že tento rituál spojuje lidi jako rodinu, kteří byli předtím cizinci a odráží tímto vztah, jaký mají lidé s Wakhan Tankou.[45]

1.5.3 Tanec slunce

Rituál Tanec slunce pravděpodobně vychází z obřadu Mandanů Okeepa (Okipa). Jeho cílem bylo obnovit rovnováhu mezi přírodou a duchovním světem, zajistit hojnou sklizeň a bohaté stádo bizonů.[46] Tento rituál sdílel některé duchovní prvky s obřadem Okeepa, zejména propojení s duchovními silami, obětmi a prožíváním fyzické bolesti. Tanec slunce se konal

[41] PROCHÁZKA*, Indiánská kniha mrtvých,* 2004*,* s. 290-292
[42] PROCHÁZKA*, Indiánská kniha mrtvých,* 2004*,* s. 290-292.
[43] STANDINGDEER, *Hunkapi: Making Relatives* , 2018.
[44] *The Lakota Ceremony*.
[45] MARK, *Seven Sacred Rites of the Lakota Sioux*, 2023.
[46] MARKA, *Sun Dance*, 2023.

každoročně během letního honu na bizony,[47] čtyři dny po uskladnění bizoního masa na zimu. Ceremonie trvala taktéž čtyři dny a měla pevně daný časový rozvrh, který organizoval a řídil šaman.

Tanec slunce, vykonávaný zejména kmeny na Velkých pláních, byl pravděpodobně nejsložitějším a nejmocnějším obřadem ze všech. Umožnoval účastníkům množství vizí, spojení a komunikaci s božstvy, duchy a se světem mrtvých. Součástí tohoto tance byly obřady Bizoní a Huňka, bez kterých by se rituál nemohl konat. Mezi varianty tohoto obřadu patřil například ozdravný Tanec slunce, využívaný k uzdravení jednotlivců nebo celého kmene. Další byl zjednodušený a ten mohl vykonat jedinec nebo i válečník sám. Ale za ten nejsložitější byl považován obřad doprovázený komplexem rituálů.[48]

Cíl a průběh Tance slunce se mohl lišit v závislosti na určitý národ. U kmene Dakotů a Černonožců bylo cílem rituálu poděkování Velkému duchovi za přízeň a poskytovanou pomoc.[49] Temnější záměr ceremonie byl například u kmene Vraních Indiánů, kde sloužil k vykonání krevní msty. [50]

Obřad vyžadoval důkladné dodržování kroků. Den před začátkem ceremonie šaman svěřil skupině „*důvěrníkům*“ úkol porazit strom, který byl důležitou součástí. Zpravidla byla vybrána žena, aby strom odprosila o odpuštění za jeho skácení a vysvětlení jeho důležitosti pro život jejího lidu. Po tomto úkonu byl strom umístěn na lokalitu vykonání obřadu, jenž byla pečlivě vybrána podle přísných kritérií, která ztělesňovala a symbolizovala snadný přístup do světa mrtvých (například na vysokém kopci). Obřadní strom byl ozdoben pruhy látek v barvách, *„Čtyř směrů“*, které měly symbolický a duchovní význam, reprezentující jejich spiritualitu a propojení s přírodními cykly.[51] Severu se připisuje barva červená, která symbolizuje sílu, energii a vytrvalost potřebnou k překonání těžkostí a očisty spojené s drsnými podmínkami severu. Jihu byla přiřazena barva bílá, jenž symbolizuje čistotu, světlo a životodárnou sílu slunce, která přináší růst, teplo a obnovu. Východu náležela barva žlutá, reprezentující nový začátek, osvícení a moudrost, kterou přináší východ, kde slunce vychází a osvětluje cestu k porozumění a dobrému životu. Západu náležela barva černá, která symbolizuje konec dne a života, přičemž západ představuje nejen smrt, ale i zdroj vody,

[47] MURDOCH, *Severoameričtí indiáni*, 2002, s. 36.
[48] PROCHÁZKA, *Indiánská kniha mrtvých*, 2004, s. 190.
[49] MURDOCH, *Severoameričtí indiáni*, 2002, s. 36.
[50] MURDOCH, *Severoameričtí indiáni*, 2002, s. 36.
[51] PROCHÁZKA, *Indiánská kniha mrtvých*, 2004*,* s.241.

která je nezbytná pro život, a s ním spojené síly hromu a deště.[52] Kromě tohoto byly přidávány i další symbolické předměty, např. dýmka míru.

První obřad *„potní lázeň/chýše"(* ceremonie spočívá ve fyzickém i duševním léčením neduhů a taktéž k očistě těla i duše) se koná v den kdy se zasadí obřadní strom. Následující tři dny rituálu se věnují tanci, který byl zasvěcen k uctění zmiňovaným *„Čtyřem směrům",* modlitbám a promluvám o morálce. Nejzásadnější ale pro tento rituál byly *„tanec bizonů*" a „*Tanec přijímání síly Slunce*". V těchto dnech byl obřad zpravidla stejný pro všechny kmeny a mnoho se nelišil.[53]

Čtvrtý, vrcholný den obřadu byl věnován propichování kůže, kterého se účastnili pouze muže. Tento rituál symbolizoval jejich odevzdání se a propojeností s bolestí, kterou prožívaly ženy při porodu. Muži si pořezali hrudník, do vytvořených ran si protáhli pásky a připevnili kolíky, k nimž šaman připevnil kožené popruhy vedoucí ke stromu, kolem kterého pak muži tančili. Kmen se za zády tanečníků modlil a skrze ně vysílal energii do stromu a k Wakhan Tankovi. Na závěr se tanečníci čtyřikrát dotkli kmene stromu a následovně se odtrhli, buď svévolně nebo vyčerpáním. Tento akt symbolizoval opuštění matky země a znamenal konec obřadu. Ženy se rituálu nezúčastňovaly, protože jejich oběť byla již vykonána při porodu, který byl považován za největší oběť životu.[54] Rituálu se povinně neúčastnil každý z kmene. Často byl prováděn pouze jedincem nebo pár dobrovolníky, kteří náročnou ceremonii chtěli podstoupit. Součástí rituálu byl taktéž několikadenní půst. Tělo pak mohlo dosáhnout intenzivnějších vizí.[55]

Význam tohoto rituálu není bolest a obětování, jak se na první pohled může zdát, ale důležitým se stává shromáždění celého kmene, modlení a význam vztahu s vesmírem.[56]

„Tady jsem, dívej se na mě. Jsem slunce, dívej se na mne" Píseň Lakotů na pozdrav slunci[57]

[52] ZEILINGER, *The Meaning of the Four Directions in Native American Culture*.
[53] PROCHÁZKA, *Indiánská kniha mrtvých*, 2004*,* s.241
[54] PROCHÁZKA, *Indiánská kniha mrtvých,* s. 201.
[55] BRITANNICA, *Sun Dance, Native American ritual a Ceremony*, 2018.
[56] PROCHÁZKA, *Indiánská kniha mrtvých*, 2004, s. 201.
[57] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s.30.

Obrázek 2 *Sebeobětování během Tance slunce.*[58]

[58] BRITANNICA, *Sebeobětování během Tance slunce*, 1841.

2 DOMORODÍ AMERIČANÉ VELKÝCH PLÁNÍ

„Je podivné, že Američané si stěžují, že Indiáni zabíjejí bizony. Zabíjíme bizony… kvůli jídlu a oblečení… abychom udrželi v našich obydlích teplo. Vaši mladí muži střílejí pro zábavu… Co to je? Je to loupež? Vy nás nazýváte divochy. A co jsou potom oni?“ Sedící Býk (náčelník Siouxů, 1831-1890).[59]

Velké pláně se nachází v centrální části Severní Ameriky, kterou tvoří rozsáhlá travnatá oblast. Klimatické podmínky na pláních byly velmi rozmanité. Na západě a jihu, kde byly srážky omezené, se vyvinul polopouštní typ krajiny. Některé oblasti byly natolik zasaženy erozí a nepříznivým klimatem, že vznikly takzvané *„badlands“* (pustá krajina). Naopak na východě, zejména v údolích řek Mississippi a Missouri, byly srážky díky blízkosti těchto vodních toků mnohem častější. Dostatek vláhy zde podporoval vznik zelených prérií, často označovaných jako *„bizoní tráva“.* Tato tráva měla klíčovou úlohu v ekosystému, neboť byla hlavním zdrojem potravy pro zvířata obývající Velké pláně.

V této oblasti žilo až třicet dva domorodých kmenů, kteří se rozdělovali do třech hlavních geografických skupin. Na Severních pláních žili Černonožci a Odžibwejové. Centrální pláně obývali Siouxové (Lakoty, Dakoty, Nakoty) a Vraní Indiáni. Jižní pláně byly domovem Kiowovů a Komančů. Celková populace nebyla nějak velká. Například se odhadovalo, že v roce 1780, Černonožců, kteří patřili k nejsilnějším kmenům severních plání, bylo přibližně patnáct tisíc. Lakotů bylo přibližně deset tisíc.[60]

2.1 Tradiční oděvy ve Velkých plání

Devatenácté století přineslo prérijním obyvatelům řadu změn, které se promítly i do oblasti odívání. Vedle zavádění textilních materiálů a reforem v odívání, jako byl například přechod na evropské košile, docházelo i k proměnám v rámci tradičního oblečení. V tomto období se například rozšířily nové oděvní prvky, tzv. *„válečné čepice“,* které symbolicky reprezentovaly slunce.[61] Tyto čepice byly nošeny při příležitosti rituálů a bitev.[62] Původně byly pro prérijní obyvatele nezvyklé a mohli je nosit pouze ti nejstatečnější a nejodvážnější jedinci. Postupem času se ale rozšířily mezi všechny kmeny Velkých plání, kde se již začaly nosit běžně všemi obyvateli.[63]

[59] COLIN a STURTEVANT, *Domorodí Američané: původní obyvatelé Severní Ameriky*, 2019, s.63.
[60] COLIN a STURTEVANT, *Domorodí Američané: původní obyvatelé Severní Ameriky*, 2019, s.63.
[61] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.4.
[62] VOLLE, *Warbonnet*, 2024.
[63] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.5.

Obrázek 3 *Válečná čepice 1867.* [64]

Obrázek 4 *Válečná čepice z orlích per 1870-1875.* [65]

Oděv na Velkých pláních se výrazně lišil v závislosti na geografické poloze, od které se odvíjel stupeň zdobení.[66] Na jižních pláních bylo oblečení spíše jednoduché, s omezeným zdobením, ale hojně se zde využívaly třásně. Propracované oděvy můžeme najít u kmenů severních plání. Jejich zdobení oblečení zahrnovalo výšivky, korálky, peří, lidské i zvířecí vlasy a bílou kožešinu.

Z hlediska barevnosti na jihu se používaly barvy syté, zatímco ve střední a severní části plání převládaly detailní vzory abstraktní nebo více či méně realistické. Kmeny centrálních plání v dekorativních stylech byly někde na střední úrovni. Využívaly jak jednodušší, tak propracovanější styl výzdoby. Záviselo to na tom jak blízko či daleko byly severním nebo jižním oblastem.[67]

2.2 Využívané Materiály

Původní obyvatelé Velkých pláních zhotovovali své oděvy převážně z toho, co získali ze zvířat.[68] Materiály bylo možné rozdělit do tří kategorií: zvířecí kůže, přírodní materiály

[64] SHINDLER, *Válečná čepice* 1867.
[65] ZENO SHINDLER, *Válečná čepice z orlích per* 1870-1875.
[66] NTVS, *The History of Native American Clothing*, 2016.
[67] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.5.
[68] PAULS, *Material culture and trade*, 2024.

jiné než kůže a obchodní materiály přinesené evropským vlivem, kterým se bude tato část práce věnovat.

Před Evropským vlivem se nejčastěji využívaly materiály živočišného původu, zejména upravená bizoní kůže, která byla velmi ceněná pro svou pevnost a strukturu, což bylo ideální na výrobu zimních oděvů. Nadále se používala kůže z jelena a antilopy. Tyto dvě kůže byly považovány za nejlepší materiál na výrobu košil. [69] Kůže se zdobily třásněmi, kožešinami, dikobrazími brky[70] a peřím.[71]

Než byla kůže použita na výrobu oděvů, musela se speciálně upravit. Proces začínal odstraněním chlupů za pomoci různých nástrojů. Například škrabadel vyrobených z kostí. Následovně se kůže sušila na slunci a byla změkčena namáčením v roztoku. Ten často obsahoval směs vody a mozky zvířat a působil jako přírodní změkčovadlo. Aby byly kůže odolné vůči vlhkosti, například proti dešti nebo sněhu, byly nakonec podrobeny procesu kouření. Kouř zlepšil jejich odolnost a dodal jim měkkost a pružnost. Díky čemuž si kůže zachovaly svou poddajnost i za nepříznivých podmínek.[72]

[69] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.81-110
[70] *„Je to tradiční umělecká technika domorodých obyvatel Severní Ameriky, která využívá barvené a upravené ostny dikobraza k vytváření dekorativních vzorů„* BRITANNICA, *Quillwork*, 2024.
[71] *Plains Clothing & Regalia*, 2017.
[72] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.105.

Obrázek 5 *Žena seškrabávající kůži napnutou v rámu.*[73]

2.2.1 Evropský vliv

V důsledku Evropského vlivu, domorodé kmeny začaly postupně začleňovat nové materiály. Například dovezené látky (jako třeba vlněné tkaniny), kovové ozdoby a skleněné korálky, které se používaly ke zdobení oděvů. [74]

Ceněným přínosem od evropských osadníků byly tzv. Hudson's Bay deky (vlněné přikrývky). Mezi původními obyvateli si získaly velikou oblibu díky svojí praktičnosti. Příchod dek na toto území je datován již od roku 1534, avšak skutečných rozmach jejich používání nastal až v 17. století. Tyto vlněné deky postupně nahrazovaly používané kožešiny, protože měly tu výhodu, že hřály i ve vlhkém nebo mokrém stavu.[75]

Na konci 18. století se stala populárním materiálem potiskovaná tkanina, známá jako *„calico“*[76]. Kromě toho se začal dovážet satén, který se využíval na výrobu šatů. Další

[73] NAVRÁTIL, Žena seškrabávající kůži napnutou v rámu.
[74] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.81-110
[75] NAVRÁTIL, *Hudson's Bay deky*, 2024.
[76] „hladce tkaná bavlněná látka potištěná tvarovým vzorem, obvykle na jedné straně“ DICTIONARY.COM, *Calico*.

látkou byla bavlněná látka se saténovou vazbou, což byla kombinace saténu a potištěné tkaniny.[77]

V průběhu 19. století se začaly oděvy z kůží a kožešin postupně nahrazovat vlněnými a bavlněnými tkaninami.[78] Jedním z významných materiálů byla tzv. *„beaver cloths" (bobří sukno/látka),* vyráběná v Kersey v Anglii. Tento druh tkaniny, který byl vyrobený z jemné ovčí vlny se díky obchodu rychle rozšířil a stal se ceněným zbožím.[79] Název *„bobří látka"* pochází z jejího původního používaného materiálu – bobří srsti. Jakmile se však bobří srst stala méně dostupnou, začala se látka vyrábět z různých dostupných druhů vlny (merino, jehněčí atd.), přičemž původní název zůstal zachován. Další výhodou materiálu je to, že má hustou, pevnou vazbu, která dodává kompaktní strukturu a zajišťuje odolnost vůči vodě i opotřebení (ideální pro oblečení do chladného a vlhkého počasí).[80] Dalším materiálem, který si získal oblibu, byl například Duffle (těžká vlněná látka původem z Belgie[81] v keprové vazbě[82]). V druhé polovině 19. století se u původních obyvatel, konkrétně na Velkých pláních, jak dokládají fotografie z 60. a 70. let, začaly rozšiřovat košile z látek (bavlněné, lněné nebo zhotovené z bavlněného plátna.[83]

[77] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.81-110
[78] *Plains Clothing & Regalia*, 2017.
[79] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.81
[80] *Beaver Cloth*.
[81] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.81
[82] ECOLOGICALTEXTILES, *Duffel fabrics - pure wool*.
[83] NAVRÁTIL, *Dobové látkové košile*, 2024.

Obrázek 6 *Sedící Býk v košili z bavlněného plátna (1883).* [84]

Ve 20. letech 20. století se na pláních, v důsledku nadměrného lovu a nemocí domácích zvířat, vyhynuly horské ovce. Ovčí kůže tak musela být nahrazena jeleními nebo losími kůžemi, popřípadě vlněnými a bavlněnými látkami.[85]

2.3 Symbolika peří

Dříve než byla zavedena moderní barviva, původní obyvatelé používaly peří a kůže ptáků k ozdobení oděvů, aby jim dodali jedinečnost a barevnost. Využívalo se peří místních ptáků, jako například peří vlaštovek dlouhoocasých, datlů, kachen a dalších druhů. Peří bylo využíváno k dekoraci oděvů a ozdob,[86] přičemž význam jednotlivých pírek se lišil mezi různými kmeny, ale i jednotlivci.[87] Prostřednictvím vzdáleného obchodu získávali prérijní kmeny i exotické peří.[88]

Peří krůt a prérijních kuřat se využívalo k dekorativním účelům. Peří havranů, vran a strak se běžně používalo na výrobu čelenek. Vrána byla považována za posvátného ptáka

[84] BARRY, *Sedící Býk v košili z bavlněného plátna (1883).*
[85] *Plains: Clothing & Regalia: Girl's dress*, 2017.
[86] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.7.
[87] SPÁLENÝ, *Hau Kóla - Ozdoby do vlasů z peří. Význam per u Indiánů plání.*
[88] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.7.

Tanečního ducha, kdežto havran byl vnímán jako posvátný nositel znamení. Se zobrazením vrány se můžeme shledat na různých typech oblečení tanečníků.

Obrázek 7 *Malovaná kožená košile pro Tanec duchů, Arapaho, kolem roku 1890.*[89]

Dalším důležitým aspektem bylo peří bažanta, který se dovezl do Oregonu v 80. letech 19. století. Jeho pera i celé kůže byly uplatněny v oděvech kmenů z plání, přičemž se nejvíce využívala na ozdobu zad. Nejvýznamnějším peřím však bylo peří z orla. Orel byl považován za posvátného a byl spojován s válkou a silou hromu. Jeho opeření bylo ceněno pro ozdobné i magické účely.[90] Orlí pera byla získávaná lovem. V oblasti, kde se orel mohl vyskytovat, lovci vykopali hlubokou jámu, do které se vešel člověk. Na jámu byla umístěna dřevěná mříž s návnadou, zakrytá roštím. Lovec se schoval pod roští a čekal, než se orel snese na návnadu. Jakmile orel přistál, lovec ho chytil za nohy, svázal je řemenem a zakryl bizoním pláštěm, aby se orel nemohl bránit. Orli byli chyceni živí a zabiti až po vykonání obřadů.[91]

[89] HEAPHY, *Malovaná kožená košile pro Tanec duchů, Arapaho, kolem roku 1890*.
[90] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.8.
[91] NAVRÁTIL, *Péřové čelenky indiánů Velkých plání*, 2024.

Nejvíce oceňované peří bylo z ocasu a křídel, které se používalo k ozdobení různých předmětů, včetně čelenek, zejména válečných čelenek. Nejhonosnější verze těchto čelenek obsahovaly vlečku z orlích ocasních per, která sahala od hlavy až k zemi, a byla považována za nejcennější část oděvu. Kromě orlích per se využívaly i jeho kosti, například k výrobě píšťalek pro rituál Tanec slunce. Píšťalky se zhotovovaly z kostí orlích nohou nebo jeho křídel[92]. Orlí křídla nesla taktéž spirituální připomínku pro prérijní obyvatele. Když muž držel v pravé ruce levé křídlo orla, zatímco žena pravé křídlo svírala v levé ruce, symbolizovalo to, že jeden bez druhého nemůžou žít, stejně tak jako orel nemůže létat bez obou křídel.[93]

Obrázek 8 *Touch the Clouds, válečná čelenka ve formě dlouhé vlečky (1877).*[94]

Každá část přípravy pírka nebo per se lišila podle jednotlivých kmenů a nesla svůj jedinečný význam. Například u prérijních Krijů symbolizovalo odstranění většiny chmýříček z brka a ponechání malého chomáčku na konci, že nositel vyhrál zápas. Dalším symbolickým prvkem je červená skvrna namalovaná na široké straně pírka, která značila válečníkovo zranění. Pokud byl válečník zasažen do určité části těla, byla skvrna

[92] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.8-9.
[93] FREKE a RENAULT, *Spiritualita Severoamerických Indiánů*, 2000, s.30.
[94] DYCK, *Touch the Clouds, válečná čelenka ve formě dlouhé vlečky (1877).*

namalovaná na oděv nebo přikrývku právě v místě zranění. Tyto červené skvrny byly někdy vytvořeny z ostnů dikobraza nebo z bavlněného vlákna, jenž původní obyvatelé začali získávat prostřednictvím obchodníků. [95]

George Pfauts Belden (Americký etnograf a historik) uvádí: *„Mezi Siouxy znamená orlí pírko s červenou skvrnou, které nosí válečník ve vesnici, že na poslední výpravě zabil nepřítele, a za každého dalšího zabitého nepřítele nosí další pírko s červenou skvrnou o velikosti stříbrné čtvrtdolarové mince. Červená ruka namalovaná na válečníkově přikrývce značí, že byl zraněn nepřítelem, a černá ruka, že měl smůlu“.*[96]

Umístění peří také neslo svůj specifický význam. Například peří posazené nízko na hlavě a nakloněné doleva označovala vůdce nebo muže, kteří dosáhli moci a kontroly při válečných bitvách. Peří svlékané skoro až po vrchol a následovně zlomené, aby se mohlo třepat ve větru, symbolizovalo nález – odvážné a schopné válečníky, kteří úspěšně objevili mnoho nepřátelských sídel.[97] Za každý takový hrdinský čin, např. usmrcení nepřítele, zranění nebo záchranu druha v boji, bylo válečníkovi přiznáno nosit jedno orlí pero.[98] Vzpřímená peříčka na čelence značí únosce, přičemž za každý úspěšný únos se přidalo další pírko. Posledním příkladem jsou peříčka na temeni nakloněná o 30 nebo 40 stupňů směrem doprava, která symbolizovali tzv. Scalpers, tedy válečníky, kteří v bitvách vzali jeden nebo více skalpů.[99]

2.4 Symbolika barev a malování

Barvy a malování celkově odrážely bohatou symboliku, kulturní rozmanitost a výtvarné dovednosti domorodých národů. Barva se nanášela na všechny druhy typů oděvů, jako byly například róby (ve smyslu bizoního pláště), košile, šaty z bizoní kůže, nebo i předměty jako štíty a mnoho dalších.[100]

Pigmenty se získávaly z anorganických zdrojů, jako byla barevná hlína, minerální horniny, ale také z organických materiálů. Tyto prášky se rozpouštěly ve vodním roztoku nebo v

[95] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.14.
[96] *„Among the Sioux an eagle's feather with a red spot painted on it, worn by a warrior in the village, denotes that on the last war-path he killed an enemy, and for every additional enemy he has slain he carries another feather painted with an additional red spot about the size of a silver quarter. A red hand painted on a warrior's blanket denotes that he has been wounded by the enemy, and a black one that he has been unfortunate in some way.“* KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.14.
[97] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.17.
[98] NAVRÁTIL, *Péřové čelenky indiánů Velkých plání*, 2024.
[99] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.17.
[100] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.17.

bizoním tuku, aby byly vhodné k malování. Dále se barvy mohly získat z mezikmenového obchodu nebo později prostřednictvím obchodu s bělochy.[101]

Původní obyvatelé neboli využívaly dva hlavní způsoby zpracování pigmentu, a to smícháním s tukem nebo suspenze pigmentu a klihu. Pigment smíchaný s tukem sloužil na obarvení větších ploch, jako jsou týpí, legíny, válečné haleny. Tuk sloužil jako nosič, který umožnil pigmentu proniknout do kůže, kde zůstal i po vsáknutí a vyprchání tuku.[102] Suspenze pigmentu a klihu byla použita k malování na kůži, oblečení a štíty, přičemž se nanášela pomocí technologie kostěného štětce. Technologie kostěného štětce využívala porézní strukturu kostí, která umožnovala efektivní nasávání tekutin a jejich postupné uvolňovaní v malých dávkách.[103] Některé pigmenty byly snadno dostupné a daly se jednoduše usušit a rozdrtit na jemný prášek. U jiných bylo potřeba technologicky složitějšího procesu. To bylo například za pomocí vypalování, které prováděly vždy jen ženy.

Pro původní obyvatele byla červená barva považovaná za nejposvátnější. Symbolizovala životní sílu a Velkého ducha. Předměty nabarvené červenou hlínou, stejně jako malování na obličej a tělo, bylo považováno za posvátné. Žlutá barva byla běžná a vyráběla se z bizoního žlučníku. Zelenou vyráběli z minerálů a rostlinných zdrojů. Modrý odstín se získával z modré hlíny, která byla často složitě dosažitelná. Černá a hnědá se získávala z různých zdrojů, například z lignitu nebo měkkého uhlí s vysokým obsahem uhlíku.[104]

[101] NAVRÁTIL, *Indiáni a barevné pigmenty*, 2024.
[102] NAVRÁTIL, *Indiáni a barevné pigmenty*, 2024.
[103] NAVRÁTIL, *Kostěné štětce*, 2024.
[104] NAVRÁTIL, *Indiáni a barevné pigmenty*, 2024.

Obrázek 9 *Válečné pomalování obličeje.* [105]

Barvy nesly i specifickou symboliku. Červená mohla taktéž symbolizovat krev nebo samotný život. Žlutá představovala slunce, zatímco světle modrá symbolizovala oblohu. Tmavě modrá se spojovala s horami a vítězstvím. Zelená nejčastěji symbolizovala vegetaci, zatímco hnědá reprezentovala zemi nebo zvířecí život. Černá mohla znamenat noc nebo válka. Bílá symbolizovala sníh, případně čistotu.[106] Významnou roli měla také tyrkysová, která byla napříč různými kmeny, společně s červenou, považována za posvátnou. Nesla symbol ochrany, síly a spojení s duchovním světem.[107]

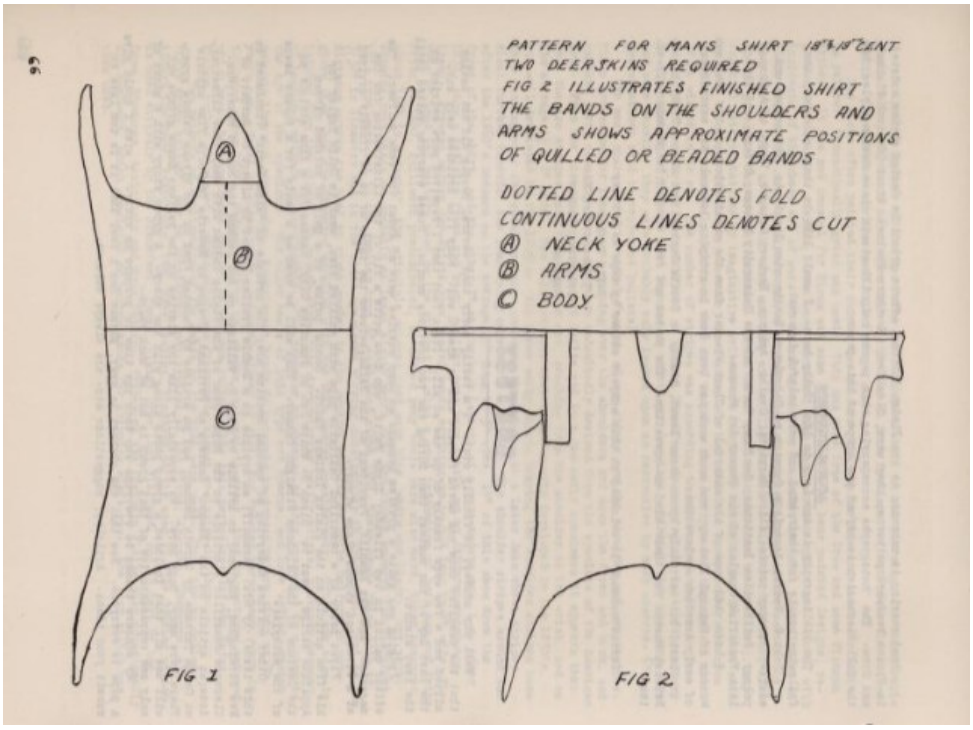
V 18. století se k původním obyvatelům dostaly průmyslové pigmenty, které byly jasnější a trvanlivější a začaly být preferovány. Nejrozšířenější barvou byla rumělka, která byla používána k malování jejich těl a koní. Dalšími komerčními pigmenty byl suřík (oranžovo červený pigment), ultramarínová modř, žlutý pigment z chromátu olovnatého a zelený pigment z oxidu chromitého.[108] V pozdější době se však zjistilo, že jsou toxické a kardiogenní, proto se upustilo od jejich používání.

[105] POWWOWS, *Válečné pomalování obličeje*.
[106] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.24.
[107] CLOUD CHIEF COMPANY, *The Colors of Native American Culture*.
[108] NAVRÁTIL, *Indiáni a barevné pigmenty*, 2024.

2.5 Košile/válečné tuniky

Válečné haleny byly určeny pouze pro náčelníky nebo významné bojovníky. Nebyly jen pouhým oděvem, ale symbolizovaly prestiž a moc. U kmene Lakotů se těmto mužům, kteří nosili válečné košile, říkalo *„oblečení v košilích“.* Nositel takové haleny nemohl prokázat slabost, jinak by mu byla odebrána. Halena vyjadřovala vážnost a funkci, kterou nositel musel zastávat.

Výroba halen byla považována za posvátnou věc. Na její výrobu se požívaly dvě až čtyři kůže z vysoké zvěře, jako byl například jelen, vidlorožec nebo ovce tlustorohá. Záviselo to na konkrétním střihu.[109] Jelení kůže byla však považována za nejvhodnější .[110] Přední a zadní díl halen byl vytvořen ze dvou kůží, které se sešily v oblasti ramen. Zbývající kůže byla použita na výrobu rukávů [111] V prvotních košilích se boky a rukávy nesešívaly, ale připevňovaly se šněrováním, nebo byly propojené řemínky. Rukávy a boky se začaly sešívat až v pozdější době.[112] V minulosti se dbalo na zachování přirozeného tvaru kůže uloveného zvířete, ale s příchodem evropských osadníků se tento tvar začal měnit.

Obrázek 10 *Střih košile 1957.*[113]

[109] NAVRÁTIL, *Válečné haleny indiánů Velkých plání*, 2024.
[110] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.109.
[111] NAVRÁTIL, *Válečné haleny indiánů Velkých plání*, 2024.
[112] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.109.
[113] AMERICAN INDIAN HOBBYIST MAGAZINE, *Střih košile 1957*.

Dominantním prvkem košil byly čtyři vyšívané pásy. Dva na ramenou a dva na rukávech. Tyto pásy se zdobily například korálky. Výroba výšivek byla časově náročná a byla výhradně ženskou prací. Zručnost ve vyšívání určovala postavení ženy ve kmeni, přičemž vzory byly přísně dané tradičními normami a odrážely kmenovou identitu.

Obrázek 11 *Zdobená košile (Sioux), 1801–1900.*[114]

Obrázek 12 *Válečná košile z kmene Vran 1883-1955.*[115]

Kromě vyšívaných pásů byly také válečné košile zdobeny skalpy (vlasová část lidské pokožky nepřátel), jemnými kožešinkami nebo třásněmi. Protože byly skalpy nejběžněji používány na košile, často se jim říká *„skalpové“*. Skalpy se na haleny neumisťovaly celé, ale byly rozřezány na tenké prameny zdobené ursonními ostny nebo bavlnou připevněnou podél vyšívaných pásů.

Každá halena byla navíc ozdobena tzv. *„bryndákem“,* trojúhelníkovými, lichoběžníkovými nebo obdélníkovými plochami přišitými v oblasti krku. Název *„bryndák“* pochází od podobnosti s bryndáčkem pro malé děti. Bryndáky byly zdobeny korálky, dikobrazí výšivkou, třásněmi a někdy i lidskými vlasy.

[114] BROOKLYNMUSEUM, *Zdobená košile (Sioux), 1801–1900*.
[115] NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN, *Válečná košile z kmene Vran 1883-1955*.

Obrázek 13 *Mužská košile s „bryndákem“(Teton Sioux).* [116]

Obrázek 14 *Košile s piktogramy.*[117]

Některé válečné haleny byly ozdobeny piktogramy, které symbolizovaly hrdinské činy nositele. Například piktogram dýmky označoval velitele válečné výpravy, koňská podkova ukradeného koně, lidská postava zabitého nepřítele a rudé skvrny zranění v boji. [118]

V důsledku evropského vlivu začali domorodí obyvatelé v 60. a 70. letech 19. století postupně nosit látkové košile, často doplněné vestičkami, přičemž jejich rozmach vyvrcholil v druhé polovině 19. století.[119]

[116] MET MUSEUM, *Mužská košile „bryndákem“ (Teton Sioux)*, 1865.
[117] MET MUSEUM, *Košile s piktogramy: The Plains Indians Exhibition: A Milestone for the Met*, 1810.
[118] NAVRÁTIL, *Válečné haleny indiánů Velkých plání*, 2024.
[119] NAVRÁTIL, *Dobové látkové košile*, 2024.

Obrázek 15 *Lakotský muž v látkové košili doplněné vestičkou a kelnatkou (1899).* [120]

2.6 Legíny

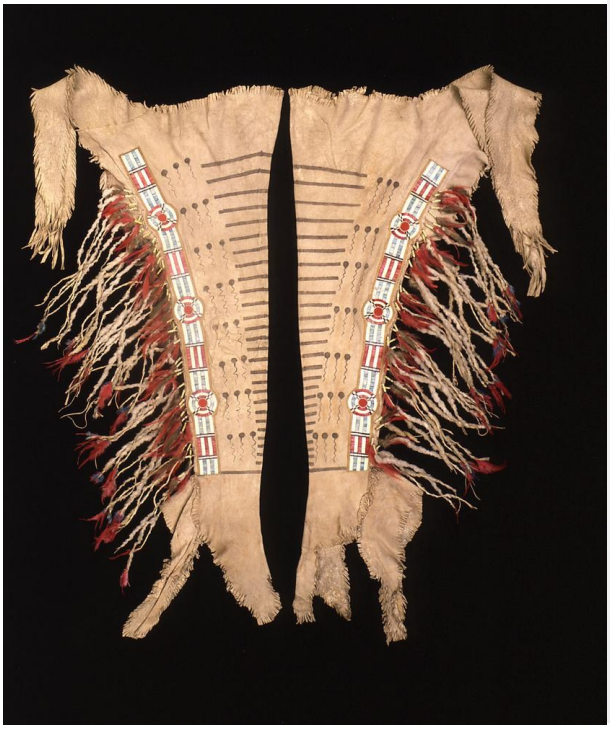
Před Evropským vlivem původní obyvatelé neznali klasické kalhoty. V chladnějším období nosili na nohách tzv. legíny, které tvořili dvě oddělené nohavice. Každá z nohavic byla samostatně nasazena na nohy a upevněna k opasku bederní rouškou za pomocí řemínku.[121] Podobně jako u košil byl nejčastěji používaným materiálem jelení kůže, zejména na východních pláních.

Podle PhD. Kennetha Federa (profesor archeologie) mohl příchod koní na pláně a rozmach jezdectví výrazně přispět k vývoji legín, kvůli zajištění pohodlí jezdcům. [122] Mužských legín bylo několik typů, které se postupem času vyvíjeli a inovovaly. Prvním typem byly legíny se spodními „*plandáky*“, které jsou nejstarším známým typem legín z Velkých plání. Byly dlouhé a vyráběly se z celé kůže z vysoké zvěře, přičemž tvar kůže vycházel z přirozeného lichoběžníkového tvaru. Kůže se přeložila na půl a sešila v místě

[120] HEYN, Lakotský muž v látkové košili doplněné vestičkou a kelnatkou (1899).
[121] NAVRÁTIL, *Mužské indiánské legíny na Velkých pláních*, 2024.
[122] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.137.

dotyku, přičemž zadní část obepínala stehno, zatímco část z oblasti krku sahala k nártu, často s výrazným převisem nazývaným *„plandák“*. Kromě spodních plandáků měly i boční plandáky, které měly volné přesahy kůže po stranách.

Po roce 1830, vlivem evropské kultury, se plandáky postupně zkracovaly a tvar kůže se změnil na rovnější linii. Spodní plandáky nakonec zcela zanikly.[123] Většina kmenů přestala tento typ legín používat přibližně před obdobím vzniku rezervací.[124]

Obrázek 16 *Mužské legíny (Blackfoot).*[125]

Obrázek 17 *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky.* [126]

Druhý typ legín se objevil mezi lety 1830 a 1840 a měl postranní plochu. Tento typ se postupně rozšířil na centrální a jižní pláně. Na rozdíl od předchozích legín, u nichž kůže následovala přirozený tvar zvěře, se u těchto legín kůže zpracovávala obráceně. Zadní část kůže, která bývala v oblasti rozkroku, se nyní nacházela u kotníku, zatímco oblast krku byla přemístěna na horní část stehna. K upevnění legín k opasku se začaly používat přední běhy místo zadních.

[123] NAVRÁTIL, *Mužské indiánské legíny na Velkých pláních*, 2024.
[124] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.139.
[125] THE BRITISH MUSEUM, *Mužské legíny (Blackfoot).*
[126] NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN, *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky*, 1860-1870.

Obrázek *18 Kožené mužské legíny se skleněnými korálky (Cheyenne).*[127]

Látkové hranaté legíny pravděpodobně vznikly po roce 1860, kdy se vlněná látka stala běžně dostupnou. Není přesně určeno, který kmen tento typ legín jako první použil, ale nejvíce typické byly pro Lakoty. Tento typ legíny měl obvykle obdélníkový tvar, který se přeložil na půlku, jehož boky byly sešity vláknem nebo řemínky. Styl hranatých legín se rozšířil do dalších části plání, včetně kmenů Černonožců a dalších.

[127] NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN, *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky (Cheyenne)*.

Obrázek 19 *Mužské legíny (Cheyenne).*[128]

Legíny s nášivkou tzv. panelové legíny, které se objevily zejména na severních a západních plání a jsou typické například pro kmeny Vran, Černonožců… Vycházejí z legín se spodními plandáky a mají na spodním okraji přišitý proužek nebo panel červeného (nebo modrého) sukna, obšitý bílým stehem. Tento prvek je charakteristický pro tento typ legín.[129]

[128] NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN*, Mužské legíny (Cheyenne)*, 1864-1939.
[129] NAVRÁTIL, *Mužské indiánské legíny na Velkých pláních*, 2024.

Obrázek 20 *Vlněné mužské legíny (Crow).*[130]

Kolem poloviny 19. století se staly populární legíny s plácačkami a předním švem. Přivazovaly se pod kolena podvazky tzv. gartery, které se zhotovovaly z kožešin skunka či vydry anebo i z vlněné příze.[131]

Ženy z oblasti plání nosily legíny vyrobené z jelení nebo ovčí kůže, které se dobře přizpůsobovaly tvaru nohou.[132] Tyto legíny sahaly od kotníků až ke kolenům[133] a oblékaly se jako punčochy.[134] Legíny byly zavazovány v horní i dolní části pomocí podvazků, které byly obvykle vyrobené z vydří kůže nebo textilní. Tyto podvazky se uvazovaly kolem nohy nad lýtkem. V některých kmenech si ženy ohýbaly kotníkovou část mokasín (typ obuvi) přes legíny. V jiných, zejména na jihu, byly mokasíny a legíny vyráběny jako jeden kus. [135]

[130] THE BRITISH MUSEUM, *Vlněné mužské legíny (Crow)*.
[131] DOLEJŠ, *Siouxové díl II.*, 2024.
[132] FARABEE, *Dress Among Plains Indian Women*, 1921.
[133] SCHWARZ, *The fabrics of culture*, 1979, s.122
[134] FARABEE, *Dress Among Plains Indian Women*, 1921.
[135] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.139

Kmeny také různě zdobily legíny korálky nebo malovanými vzory, které symbolizovaly válečné vyznamenání jejich manželů.[136]

Obrázek 21 *Kožené ženské legíny.*[137]

Obrázek 22 *Jednodílné kožené ženské legíny.* [138]

Zdobení legín u mužů i žen bylo velmi různorodé a záviselo na konkrétním kmeni nebo obchodníkovi. Běžné byly různé techniky jak v malování, tak v korálkování, či v přidávání třásní. K legínám se také mohly připevňovat kovové ozdobné předměty, mušle, peří, lidské vlasy, barvené koňské žíně nebo přírodní materiály.[139]

2.7 Šaty

Ženy v oblasti plání nosily několik variant oděvů. Nejjednodušší typem byla zavinovací sukně, která se zhotovovala z jedné kůže nebo látky a upevňovala se kolem pasu páskem nebo zavázáním[140] a často mohla být zdobena stuhami.[141] Dalším typem byl jednoplášťový šat sahající pod kolena tvořený dvěma kůžemi, zejména jelení, losí nebo ovčí. Tyto šaty

[136] FARABEE, *Dress Among Plains Indian Women*, 1921.
[137] NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN *Kožené ženské legíny*, 1872-1956.
[138] THE BRITISH MUSEUM, *Jednodílné kožené ženské legíny.*
[139] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.141
[140] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.133
[141] BRASSER, *Native American Clothing*, 2009, s.149

mohly být s nebo bez rukávů, s přeloženým jhem (náprsenkou, sedlem), nebo s ním spojeným hlavním kusem kůže. Výsledkem byl zhotovený oděv z jednoho celého kusu s otvorem na hlavu a ruce.[142]

Dalším typem byly dvojdílné šaty, které vznikly spojením dvou kůží. Jedna tvořila přední díl a druhá zadní. Existovaly také tříplášťové šaty. Horní část (blůza) byla zcela oddělená od spodní části (sukně), nebo byly jednotlivé díly k sobě přišněrovány či kompletně sešity.[143]

U Siouxů byly šaty obvykle ušity ze dvou jeleních kůží, spojených po stranách až k průramkům. U kojících žen však šití skončilo na úrovni prsou. Spodní část šatů byla v rozestupech zdobena řadou dvojitých závěsných řemínků, které byly obvykle připevněny na kousku látky a obklopeny korálky. [144] Na středních a jižních pláních se navíc hojně využívala ozdoba z losích zubů, které byly znakem bohatství (obrázek 24).[145]

[142] FARABEE, *Dress Among Plains Indian Women*, 1921.
[143] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.134
[144] FARABEE, *Dress Among Plains Indian Women*, 1921.
[145] BRASSER, *Native American Clothing*, 2009, s. 168.

Přesto se ale u některých oděvů rukávy objevují. Některé sahají až k loktům a svým střihem připomínaly pelerínu. [146] Pro Siouxy byly charakteristické vroubkované lemy, dlouhé klínové vsadky a čtvercová *„křídla“*. Kompletně sešité rukávy byly například běžné u kmene Vran. Tyto rukávy byly dlouhé, úzké a uzavřené.[147]

Obrázek 23 *Šaty kmene Teton Sioux.*[148]

Obrázek 24 *Dívčí šaty kmene Vran, zdobené losími zuby.*[149]

V chladném počasí ženy nosily přes šaty nezastřižené buvolí pláště zdobené malbami a brky. Nejhodnotnější pláště byly vyráběny z kůže mladých jalovic. [150]

[146] FARABEE, *Dress Among Plains Indian Women*, 1921.
[147] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.134
[148] MET MUSEUM, *Šaty kmene Teton Sioux*.
[149] PENNMUSEUM, *Dívčí šaty kmene Vran*, *zdobené losími zuby.*
[150] FARABEE, *Dress Among Plains Indian Women*, 1921.

Obrázek 25 *Bizoní plášť (Sioux).*[151]

Obrázek 26 *Paní Jacob Zalleweger a její dcera (Cheyenne).* [152]

V 2 pol. 19. století se šaty začaly vyrábět i z jiných materiálů, než byla kůže. Nejčastěji se jednalo o bavlnu, nebo vlněnou tkaninu sloužící jako každodenní nebo pracovní oděv.[153]

[151] NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN, *Bizoní plášť (Sioux)*, 1857-1924.
[152] GILCREASE MUSEUM, *Paní Jacob Zalleweger a její dcera (Cheyenne)*, 1850 - 1900.
[153] NAVRÁTIL, *Ženské indiánské šaty z bavlněné látky*, 2023.

3 ZDOBENÍ ODĚVŮ

Domorodí Američané si často zdobili svoje oděvy materiály pocházející z jejich přirozeného prostředí, například dikobrazími brky nebo zvířecími drápy. [154] S příchodem evropského vlivu se na pláně dostaly nové materiály, jako například korálky nebo stříbrné ozdoby, které postupně nahradily ty původní. Tyto dekorace měly nejen estetický, ale i symbolický význam a využívaly se při různých obřadech.[155] Pro nositele znamenaly spojení s duchovním světem. Dekorace také zdokonalovaly předměty z každodenního života a přinášely estetické potěšení uživatelům. Tradiční vzory zůstaly součástí jejich kultury i po zavedení nových materiálů, což ukazuje na jejich pevné zakořenění v identitě domorodých národů.[156]

3.1 Dikobrazí brk

Tato technika využívá dikobrazí ostny k vytváření dekorativních vzorů na předmětech, jako jsou mokasíny, oděvy a rituální váčky. Ostny získávali muži. Ženy je následovně zpracovávaly a barvily přírodními barvivy získaných z rostlin, jako jsou červené bobule nebo modré borůvky. Brka byla zplošťována a následovně se přišívala na podklad, nejčastěji na kůži za pomocí pošívání nebo tkaní se šlachovými nitěmi. Tímto způsobem vznikly barevné geometrické nebo symbolické vzory. Každý vzor měl většinou symbolický význam, jehož zpracování odráželo i individuální zručnost každé z žen.

Toto umění mělo velký význam v životech původních obyvatel Ameriky, ale s příchodem korálků, byly brka jimi postupně nahrazována. [157]

[154] *Traditional Native American Clothing*, 2024.
[155] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.50
[156] WISHART, *NATIVE AMERICAN TRADITIONAL ART*, 2011.
[157] MERWIN, *The Art of Quillwork*, 1918.

Obrázek 27 *Vyšívané mokasíny* .[158]

3.2 Náprsenky

Náprsenky původních obyvatel v oblasti Velkých plání byly ozdoby nošené na hrudi, které se vyráběli z kostí, kelnatek nebo i z porcelánových trubiček. Nejčastěji jich můžeme vidět u mužů, ale u některých kmenů se objevují i u žen.

Původ náprsenek je připisován kmenu Komančů z jižních plání kolem poloviny 19. století. Barevnost kostí byla dána přírodním procesem, přičemž kosti časem zežloutly. Jediné kosti, které si držely čistou bílou barvu trvale, byly mušlové. Náprsenky se rozdělovaly podle počtu řad (dvouřadé, třířadé, čtyřřadé) a stylem zavěšení. Jižní kmeny preferovaly víceřadé se zkosenými kosticemi, zatímco severní kmeny, jako Lakotové, používaly dvouřadé s horizontálním uložením.

Postupem času se náprsenky zvětšily z oblasti prsou na celý hrudník. Od 70. let 19. století byly nahrazovány odolnějšími materiály, například porcelánovými trubičkami vyráběnými v Čechách. Ty byly praktickou náhradou za křehké kelnatky.[159]

[158] PENNMUSEUM, *Vyšívané mokasíny*.
[159] NAVRÁTIL, *Dobové indiánské náprsenky*, 2024.

Obrázek 28 *Yankton Dakota Sioux*[160]

3.3 Stříbrné ozdoby a doplňky

S příchodem evropského vlivu se na oděvech původních obyvatel začínají objevovat stříbrné ozdoby. Tyto šperky si však u kmenů centrálních a severních plání, s výjimkou Kriů nezískaly velkou oblibu. Kvůli chladnému klimatu dávali obyvatelé přednost ozdobám z teplejších materiálů. [161]

Naopak ale u kmenů jižních plání byly stříbrné ozdoby trochu běžnější, zejména jako zdobení náprsníků. V 18. století se tyto ozdoby vyráběli z pravého stříbra, avšak v 19. století bylo stříbro postupně nahrazeno levnější variantou tzv. alpakou [162]. Ornamenty měly původ v Mexiku, kde je vyráběli a distribuovali evropští řemeslníci. Mezi nejvíce rozšířené typy patřily pektorály (hrudní ozdoby) ve tvaru kříže i jiných symbolů. Alpakové ornamenty nosili původní obyvatelé zavěšené na hrudi nebo upevněné na spodním okraji náprsenky.[163]

[160] THENTVS, *Yankton Dakota Sioux*.
[161] DOLEJŠ, *Stříbrné ozdoby používané Indiány oblasti Východních lesů*, 2024.
[162] Takzvané Německé stříbro (alpaka) je slitina niklu a mědi (která má se stříbrem společnou pouze barvu), vyráběná až po roce 1830 a používaná jako náhražka mincovního stříbra někdy od 50. let 19. století, zejména na jižních Pláních.
[163] NAVRÁTIL, *Dobové indiánské náprsenky*, 2024.

V 18. stoletím na pláně přicházejí knoflíky z nové Anglie, které byly spíše ozdobou než funkčním zapínáním. V 60. letech 19. století se v oděvech původních obyvatel Velkých plání objevují jestřábí zvony (dekorace na oděv vyrobená z kovu, ve tvaru malého zvonečku).

Náramky se vyráběly z kůží, než se postupně začaly využívat kovové materiály. Později se začaly běžně používat mosaz, železo a další. Náramky byly nošeny nejen na zápěstí, ale i kolem nadloktí a vyráběly se ze stejných materiálů.

Kovové ozdoby se objevily také v podobě náušnic. Nejoblíbenějším byly tzv. *„ušní kolečka“*, které připomínaly malé stříbrné lastury. Mezi další oblíbené ozdoby patřily vlasové desky a tzv. *„concha“*, kulaté kovové prvky, které se podle dochovaných historických fotografií umisťovaly buď na různé části koženého oděvu, nebo do vlasů a čelenek. Pásy se vyráběly převážně z kůže a často byly zdobeny zmíněnými kovovými prvky. [164]

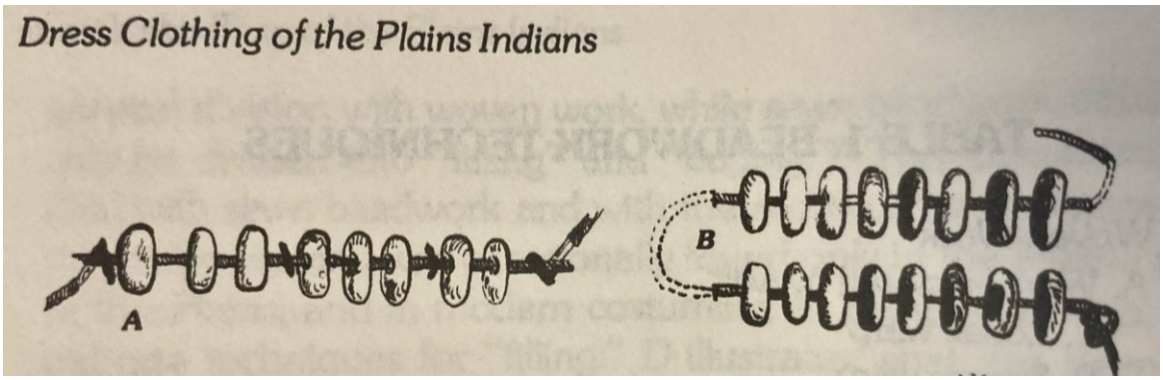
Obrázek 29 *Vůdci kmene Cheyenne 1873*.[165]

[164] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians*, 1990, s.72-77
[165] JACKSON*, Vůdci kmene Cheyenne 1873*.

3.4 Korálky

Korálky, které se objevily u původních obyvatel v 18. století, se výrazně lišily tvarem i barevností od dnešních. Byly vyráběné ze skla a dovoz pocházel převážně z Itálie (Benátky) a Čech (Jablonec nad Nisou). Původní obyvatelé si je sami nikdy vyrábět nenaučili, proto výroba a distribuce byly čistě záležitostí evropského obchodu. Korálky se využívaly nejen na bižuterii, ale také k zdobení kabelek, oděvů[166] a k vyšívání pásků.[167]

Přišívání korálků zahrnovalo tři hlavní techniky: šití, síťování a tkaní. Šití zahrnovalo dvě varianty, a to překryvné šití A (pro křivočaré vzory, např. květinové) a líný steh B (pro geometrické vzory a pokrytí větších ploch). Síťování (tykvový steh) vytváří síť korálů, které je vhodné pro zakřivené povrchy. Tkaní za pomocí jednoduchého stavu vytváří pásy korálků, které se připevňují na látku (ideální pro geometrické vzory).[168]

Obrázek 30 *A (Překrytý steh) B (Líný steh)*[169]

V 18. a v 19. století se korálky vyráběly z dlouhých skleněných rourek, které se pak následovně ručně sekaly na menší díly. Kvůli této technice měly nepravidelný tvar, ostré okraje a různou tloušťku.

Na Velkých pláních se od 18. století objevují korálky *„pound beads“*[170], které původní obyvatelé zapracovávají do výšivek. Tyto skleněné korálky přivezli francouzští obchodníci v druhé polovině 18. století, ale jejich rozmach nastal až v první polovině 19. století. Korálky se prodávaly na lněných šňůrkách a zprvu byly dostupné v prachově modré a bílé barvě. Později se objevují například v červené nebo noční modré a mnoho dalších odstínech. Kvůli

[166] NAVRÁTIL, *Dobové vyšívací korálky (staré korálky)*, 2024.
[167] NAVRÁTIL, *Péřové čelenky indiánů Velkých plání*, 2024.
[168] TIMOTHY S. Y. LAM MUSEUM OF ANTHROPOLOGY, *Beadwork*, 2016.
[169] KOCH, *Dress Clothing of the Plains Indians, A (Překrytý steh) B (Líný steh),* s 56.
[170] Název se zřejmě odvozuje z faktu, že byly tyto korálky prodávány po librách (libra je anglicky *„pound“*, cca 0,45 kg). NAVRÁTIL, *Dobové vyšívací korálky (staré korálky)*, 2024.

vzácnosti korálky nejdříve byly využívané k lemování výšivek z ursnonních ostnů, postupně ale se začaly využívat i na zdobení oděvů, pouzder na nože… [171]

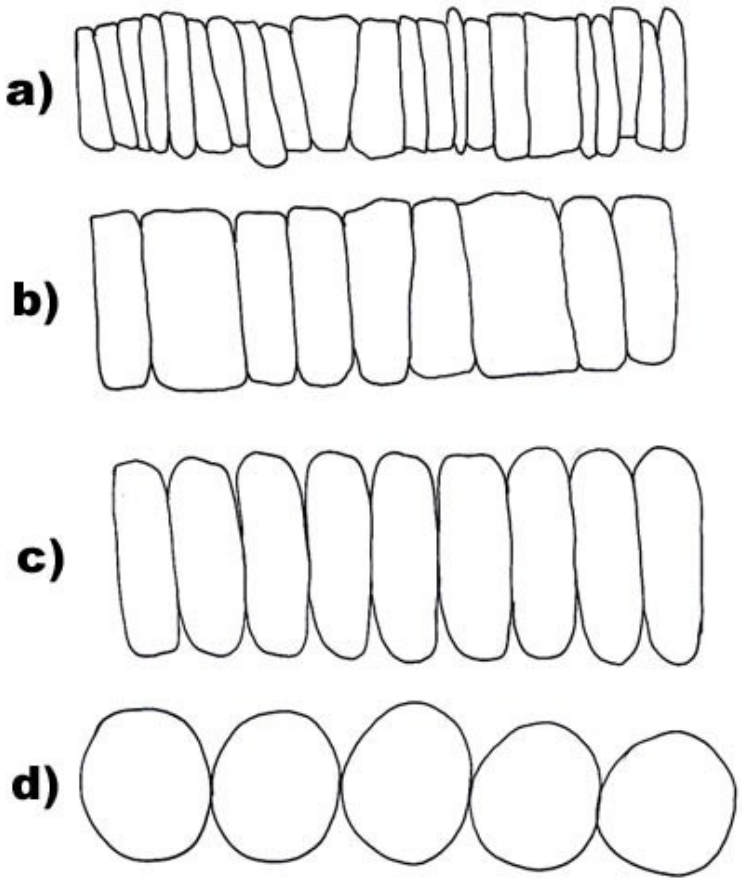

Obrázek 31 *Korálky kmene Crow 1890.* [172]

Obyvatelé ve Velkých plání si také vytvořili vlastní styl korálkování ozdob s typickými prvky a barvami. Každý motiv mohl mít různý význam, například trojúhelník mohl představovat týpí nebo hrot šípu. Umělec se snažil do výšivek záměrně vkládat drobné chyby jako symbol lidské nedokonalosti. [173]

V 80. a 90. letech 19. století se začaly prosazovat na Velkých pláních české korálky, které byly mnohem propracovanější. Výroba se zdokonalila a tím pádem začaly být korálky mnohem kulatější a preciznější. [174]

[171] NAVRÁTIL, *Dobové vyšívací korálky (staré korálky)*, 2024.
[172] THE BRITISH MUSEUM, *Korálky kmene Crow 1890.*
[173] TIMOTHY S. Y. LAM MUSEUM OF ANTHROPOLOGY, *Beadwork*, 2016.
[174] NAVRÁTIL, *Dobové vyšívací korálky (staré korálky)*, 2024.

Obrázek 32 *Tvary korálků, od nejstarší A po nejmodernější D* [175]

[175] INDIANI, *Tvary korálků, od nejstarší A po nejmodernější D*.

4 SOUČASNÍ NATIVE DESIGNERS

Domorodý design je hluboce zakořeněný v kultuře, lidech a vztahu k zemi. Domorodí návrháři v něm vyvažují formu s funkcí, přičemž čerpají z hodnot, jako jsou autenticita, respekt, reprezentace a spolupráce, které spojují První národy. Ačkoli v domorodém umění existují univerzální symboly, příběhy a témata, každý návrh zároveň odráží jedinečnou historii a perspektivu jednotlivých národů.[176] Tyto návrháře spojuje snaha o znovuoživení kulturní identity v době, kdy domorodé hlasy bývají často přehlíženy. [177] Neboli každý kousek, který vzniká, nese nejen estetickou hodnotu, ale také hluboký kulturní a osobní význam.[178]

Zájem o domorodou módu v posledních letech výrazně roste, a to především díky rostoucí touze po autenticitě a skutečných příbězích, které každý oděv vypráví.[179] Tento posun je reakcí na desetiletí kulturního přivlastňování, kdy módní domy opakovaně využívaly domorodé motivy a techniky bez porozumění jejich významu či bez uznání původu, což má negativní dopad na komunity, které jsou historicky znevýhodněné.

Dnes však do popředí vstupuje nová generace domorodých návrhářů. Tyto designéři propojují tradiční řemeslo s moderními technikami prostřednictvím designu. Skrze něj vypráví své příběhy a upozorňují na důležitá témata. [180]

Ve Spojených státech je v současnosti 574 federálně uznaných kmenů, z nichž každý má svůj vlastní vizuální jazyk. Domorodý design tak přirozeně poutá pozornost módního světa a události jako Native Fashion Week v Santa Fe ukazují, že nejde jen o estetiku, ale především o kulturní obnovu.[181]

Mezi přední současné návrháře patří Bethany Yellowtail, členka kmene Severních Čejenů, která vyrůstala u kmene Vran.[182] Bethany je hlasitou zastánkyní propojení módy s aktivismem. Ve své tvorbě upozorňuje na důležitá sociální témata a historii domorodých komunit. V minulosti se zapojila do protestů jako *„Women's March“* či *„Standing Rock“* a své kolekci se často věnuje silným ženám z první linie boje, které v jejím životě i kultuře

[176] VINCENT DESIGN INC., *Indigenous Design And Why It's Different*, 2020.
[177] ALLAIRE, *How 6 Indigenous Designers Are Using Fashion to Reclaim Their Culture*, 2018.
[178] VINCENT DESIGN INC., *Indigenous Design And Why It's Different*, 2020.
[179] NELSON, *5 Indigenous Designers to Know (and Shop) Now*, 2024.
[180] ALLAIRE, *How 6 Indigenous Designers Are Using Fashion to Reclaim Their Culture*, 2018.
[181] NELSON, *5 Indigenous Designers to Know (and Shop) Now*, 2024.
[182] EIGHTHGENERATION, *ARTIST: BETHANY YELLOWTAIL*.

hrají zásadní roli. Jedním z jejích ikonických kousků je šátek *„Women Warrior“*, inspirovaný ženskými bojovnicemi z její komunity.[183]

Obrázek 33 *Šátek Bethany Yellowtail s názvem „Women Warrior“ byl inspirován rodinnou fotografií.*[184]

Obrázek 34 *Bethany Yellowtail.*[185]

Za zmínku stojí také Jontay Kahm z kmene Plains Cree, jehož tvorba je známá extravagantní energií. Kombinuje tradiční prvky jako korálky, peří či ceremoniální regálie s evropskými siluetami, vytváří originální couture, která propojuje kulturní dědictví s avantgardním módním výrazem.[186]

Obrázek 35 *Kahm’s Bell-Bird dress.*[187]

Obrázek 36 *Jontay Kahm*.[188]

[183] ALLAIRE, *How 6 Indigenous Designers Are Using Fashion to Reclaim Their Culture*, 2018.
[184] MELCON a LOS ANGELES TIMES, *Šátek Bethany Yellowtail s názvem Women Warrior byl inspirován rodinnou fotografií.*
[185] B.YELLOWTAIL, *Bethany Yellowtail*.
[186] NELSON, *5 Indigenous Designers to Know (and Shop) Now*, 2024.
[187] VOGUE, *Kahm’s Bell-Bird dress*, 2023.
[188] GOODLUCK, *Jontay Kahm*, 2023.

Další výrazné osobnosti domorodé módní scény zahrnují Lesley Hampton, která se ve své tvorbě věnuje tématům jako duševní zdraví, nebo Jamie Gentry, která pokračuje v tradičních řemeslných technikách, jako je ruční tkaní, šití a korálkování. Jamie tvorba zahrnuje převážné výrobu ručně dělaných mokasín[189]

Ačkoli existuje řada dalších talentovaných domorodých návrhářů, jejichž práce si zaslouží pozornost, za jednu z nejvýraznějších osobností současné scény je považována Jamie Okuma, které bude věnována následující kapitola.

4.1 Jamie Okuma

Jamie Okuma, která má kořeny v kmenech Luiseño, Shoshone-Bannock Wailaki a Okinawan, je členkou kmene La Jolla Band of Luiseño [190] a působí jako native umělkyně v různých oblastech umění, přičemž se se zaměřuje na ruční korálkovou tvorbu a ready to wear. [191]

Obrázek 37 *Jamie Okuma* [192]

[189] MINUTAGLIO a DONOHUE, *11 Indigenous Designers to Support on Indigenous Peoples' Day and Always*, 2023.
[190] OKUMA, *About Jamie Okuma*, 2015.
[191] MAXWELL HANRAHAN FOUNDATION, *Jamie Okuma*.
[192] CFDA, *Jamie Okuma*, © CFDA 2016.

Umění Jamie provází už od dětství.[193] Její matka Sandra, pocházející z kmenů Luiseño, Shoshone-Bannock a Wailaki,[194] se věnovala grafickému designu a během Jamieina dětství pracovala ve společnosti MCA Records, kde navrhovala obaly alb např. pro Lynard Skynyrd.[195] Původ z Okiwany zdědila Jamie ze strany svého otce.[196]

Jamieina umělecká dráha započala již v šesti letech, kdy se zúčastnila festivalu Fort Hall v native rezervaci Fort Hall v Idahu, kde představila svou první uměleckou výstavu.[197] Po střední škole navštěvovala kurzy grafického designu na Palomar Collage v San Marcos[198] a později rozvíjela své umění na Institute of American Indian Arts (IAIA) v Sante Fe v Novém Mexiku.[199] V té době její kariéra nabrala rychlý spád a od 18 let se stala profesionální umělkyní. Její práce jsou od té doby vystavovány po celém světě, např. Heard Museum Indian Art Fair & Market ve Phoenixu a v Santa Fe, Museé du quai Branly v Paříži.[200]

Designerky různorodý původ formuje její identitu a hluboce ovlivňuje její uměleckou a módní tvorbu. Ve své práci se nesnaží reprezentovat pouze jeden konkrétní kmen, ale spíše prostřednictvím umění vyjadřuje sebe. [201]

„Jsem součástí několika kmenů. A není to tak, že bych chtěla vzdát hold konkrétnímu kmeni. Je to jednoduše to, kým jsem, a znám estetiku své kultury, je to to, co znám nejlépe. Jak by mohl jeden člověk reprezentovat, tak velkou a rozmanitou skupinu? Nemůže. Ale doufám, že budu co nejlepším zástupcem sama sebe a své rodiny.“ [202]

Neboli její práce čerpá z historie a bohaté kultury domorodých Američanů, kde se inspiruje různými příběhy. Za cíl si klade zachytit krásu těchto příběhů a dát jim hlas, čímž přináší světu jejich hluboký a často nevyprávěný význam.[203]

---

[193] OKUMA, *About Jamie Okuma*, 2015.
[194] MAXWELL HANRAHAN FOUNDATION, *Jamie Okuma*.
[195] OKUMA, *About Jamie Okuma*, 2015.
[196] MAXWELL HANRAHAN FOUNDATION, *Jamie Okuma*.
[197] UNITED STATES ARTISTS, *Jamie Okuma*, 2024.
[198] OKUMA, *About Jamie Okuma*, 2015.
[199] UNITED STATES ARTISTS, *Jamie Okuma*, 2024.
[200] OKUMA, *About Jamie Okuma*, 2015.
[201] GANZY, *How Jamie Okuma Explores Fashion & Art through Multicultural Identities*, 2023.
[202] *„I am a part of multiple tribes. And it is not with that intent to honor a specific tribe. It is who I am and I know my culture's aesthetics, it is what I know best. How can one person be a representative of such a large and diverse group. You cannot. But I hope to be a great representative of myself and my family as best as I possibly can.“ GANZY, How Jamie Okuma Explores Fashion & Art through Multicultural Identities, 2023.*
[203] GANZY, *How Jamie Okuma Explores Fashion & Art through Multicultural Identities*, 2023.

Okuma získala za svou tvorbu řadu ocenění, včetně cen od The Southwestern Association of Indian Arts, The Heard Museum Art Market. V roce 2019 ji byla udělena Knudsenova cena.[204] Její díla jsou součástí stálých sbírek prestižních muzeí, jako jsou Metropolitan Museum of Art v New Yorku, The Minneapolis Institute of Art, The Nelson-Atkins Museum of Art, The Denver Art Museum a Smithsonian's National Museum of the American Indian, stejně jako mnoha dalších institucí. [205]

V roce 2023 se Jamie Okuma podílela na knize *„An Indigenous Present“*, která se zaměřuje na současnou domorodou uměleckou tvorbu. Její příspěvek zahrnuje korálkovou tvorbu, která reflektuje aktuální módní trendy. Kniha zdůrazňuje rozmanitost medií a kulturních vlivů napříč kontinentem a představuje 60 umělců, mezi nimiž patří např. Dany Claxton, který se věnuje sérii portrétu *„Heddress“*, nebo výrazné masky od náčelníka Beau Dicka.[206]

V roce 2024 se Jamie Okuma zúčastnila výstavy v Raclin Murphy Museum of Art (University of Notre Dame v Notre Dame, Indiana, USA), která se zaměřovala na témata

[204] MAXWELL HANRAHAN FOUNDATION, *Jamie Okuma*.
[205] OKUMA, *About Jamie Okuma*, 2015
[206] MOTHES, *An Indigenous Present' Is a Paradigm-Shifting Illumination of Native North American Art Today*, 2023.

identity domorodých národů prostřednictvím módy.[207] Jamie zde vystavovala např. své ručně korálkově vyšívané boty s názvem *„All the Things I Find Dear“*.[208]

Obrázek 38 *Elk Boots* [209]

Obrázek 39 *All the Things I Hold Dear* [210]

[207] RACLIN MURPHY MUSEUM OF ART, *Indigenizing Museums: A Symposium with Artists and Curators*, 2024.
[208] OKUMA, *“All the Things I Find Dear”*, 2023.
[209] OKUMA, *Elk Boots*, 2020.
[210] OKUMA, *All the Things I Hold Dear*, 2023.

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 FORMA KOLEKCE A INSPIRACE

Tradiční oděvy původních obyvatel nesloužily pouze jako ochrana před nepříznivým počasím či jako *„kus oděvu“,* ale nesly silný duchovní a společenský význam. Oděv byl často propojen s konkrétními rituály, válečnými činnostmi či příslušností ke konkrétnímu kmeni, přičemž jednotlivé prvky, vzory a detaily měly určitý význam. Oděv se tak stával nositelem identity, hrdosti a respektu k přírodním cyklům i nadpřirozeným silám.

Koncept této práce si klade za cíl oslavovat bohatou kulturu původních obyvatel. Nesnaží se o historickou rekonstrukci tradičních oděvů, ale o autorskou interpretaci, která jejich prvky a materiály přenáší do současné módní tvorby. Práce se snaží vyjádřit úctu k odkazu původních obyvatel a zároveň ukázat rozmanitost a krásu jejich kultury a způsobu odívání. Při tvorbě oděvní kolekce je kladen silný důraz na to, aby bylo předejito a vyhnulo se stereotypům spojeným s jejich kulturou a tradicemi, a celé téma, aby bylo uchopeno s náležitým respektem a pokorou.

Při hledaní inspirace a formy kolekce se práce zaměřila na způsob odívání původních obyvatel Velkých plání a na snahu pochopit jejich myšlení při tvorbě oděvů. Výzkum potvrdil, že si domorodí obyvatelé velmi vážili přírody a při výrobě oděvů dbali na maximální využití dostupných materiálů. S respektem k jejich původu se snažili spotřebovat materiál beze zbytku a zachovat jeho přirozený tvar, jak v kapitole 2.2, 2.5 práce uvádí.

Z těchto principů vzešel hlavní inspirační rámec kolekce, což je využití přirozeného tvaru bizoní kůže jako základního konceptu. Pevným základem se staly modely inspirované konkrétními historickými oděvy, například pánskými a dámskými legínami, válečnou košilí a ženskými šaty atd., které byly následovně autorsky transformovány do současné doby. Každý model je věnován určitému oděvu, přičemž konkrétní prvky jsou podrobně popsány u jednotlivých návrhů.

Obrázek 40 *Inspirační moodboard č.1*

Další inspirační linii tvořilo zamyšlení nad použitými materiály. Původní obyvatelé původně využívali výhradně přírodní zdroje, zejména kůži. Vlivem evropské expanze však postupně začali začleňovat i materiály, jako je bavlna a vlna, jak bylo popsáno v kapitole 2.2.

Vzhledem k citlivosti tématu byla kolekce stavěna na základě pevných historických faktů, což znamená na konkrétních oděvech, ale zároveň se snažila s úctou reflektovat duchovní svět a bohatou symboliku původních obyvatel.

Důležitý význam má v kolekci symbol bizona. Zvíře, které pro původní obyvatele představovalo nejen zásadní zdroj obživy a surovin, ale také duchovní význam a posvátný dar od boha, jak analyzuje kapitola 1.5. Symbol bizona se v kolekci promítá jak v konkrétním zobrazení, tak i ve vizuální podobě, například prostřednictvím použitého materiálu.

Barevnice kolekce vychází z charakteru oblasti Velkých plání, která se odrážela v barvách místní přírody. Typickými odstíny pro tuto oblast byly především zemité tóny, hnědá a modrá, jenž symbolizovaly krajinu, oblohu a přirozené prostředí, v kterém původní obyvatelé žili. Po spirituální stránce se v kolekci promítá tyrkysová barva. Tyrkysová byla

pro původní obyvatele posvátná a nesla význam ochrany, síly a spojení s duchovním světem, jak značí kapitola 2.4. V kolekci tento odstín zastupuje *„spiritualitu“*.

„Tyrkysová: Tato barva je mnoha domorodými kmeny považována za posvátnou a představuje ochranu, sílu a spojení s duchovním světem.“[211]

Obrázek 41 *Barevnice*

Dalším důležitým vizuálním a symbolickým prvkem kolekce se stal motiv kruhu. Pro původní obyvatele Velkých plání kruh představoval nepřetržitý koloběh života, přírody a ročních období. Symbolizoval soudržnost lidí, rovnováhu mezi světovými stranami, živly i etapami lidského života.

Tato myšlenka byla velkou inspirací při úvahách o tom, jakým způsobem do kolekce promítnout motivy piktogramů. S použitím piktogramů však bylo nutné zacházet s velkou citlivostí, neboť se jedná o prvek, který bývá v současné době často zneužíván a nevhodně stylizován designéry, což vede k vytváření stereotypů a neúctě k domorodé kultuře.

[211] *„Turquoise: This color is considered sacred by many native tribes and represents protection, strength, and connection to the spiritual world.“* CLOUD CHIEF COMPANY, *The Colors of Native American Culture*.

Obrázek 42 *Inspirační moodboard č.2*

Při tvorbě kolekce se práce vědomě snažila, jak již bylo zmíněno, vyhnout se stereotypnímu zobrazení původních obyvatel. Prvky jako např. třásně nebo péřové čelenky, často spojované s touto kulturou, jsou v kolekci použity pouze symbolicky, s cílem zachovat autenticitu, respekt a hlubší význam kulturního odkazu.

5.1 Materiály

Při volbě materiálů pro kolekci byl klíčovým aspektem požadavek na přírodní původ. Pro původní obyvatele Velkých plání byla kůže základním a nejčastěji využívaným materiálem, který nacházel uplatnění téměř ve všech typech oděvů a tvořil neoddělitelnou součást jejich každodenního života.

Vzhledem k tomu, že kolekce usiluje o transformaci tradičních prvků do současné módy, bylo nezbytné najít materiál, který odpovídá současné době, je běžně využívaný a zároveň sdílí podobné vlastnosti jako kůže, tedy vysokou odolnost a univerzální použití. Základním materiálem kolekce se tak stal právě denim *„Džínovina, která se nejčastěji používá pro džíny, základní součást neformálního šatníku, se stala základní textilií na celosvětovém trhu s oblečením. Tržní hodnota džínové látky se odhadovala na 27,1 miliardy*

amerických dolarů v roce 2022 a očekávalo se, že do roku 2027 vzroste na více než 35 miliard amerických dolarů“.[212]

Aby byl v kolekci zachován přímý odkaz na historickou tradici, je v jednotlivých modelech využívána různá hovězí useň s vlasem i bez něj, a to buď ve formě celých plátů, nebo ve formě šňůrek. Useň je v kolekci použita jak dekorativně, tak i funkčně.

Kolekce se však inspirovala také pozdějším evropským vlivem, který se promítl například ve využití vlny. Zvolená kabátová vlna s černým melírem (52 % alpaka / 48 % panenská vlna) nejen připomíná pozdější evropské materiály, ale svou strukturou zároveň symbolicky odkazuje na srst bizona, klíčového zvířete kultury Velkých plání. Posledními dvěma použitými materiály v kolekci jsou viskóza Viva (100 % viskóza) a len natural (100 % len), které odkazují na vliv evropské kolonizace a zavádění tkanin, do oděvní kultury původních obyvatel.

Obrázek 43 *Interpretace vlasu bizona.*

[212] *„Most commonly used for jeans, a fundamental component of the casual wardrobe, denim has become a staple textile within the global apparel market. The market value for denim fabric was estimated to be worth 27.1 billion U.S. dollars in 2022 and was expected to increase to over 35 billion U.S. dollars by 2027.“* STATISTA RESEARCH DEPARTMENT, *Global denim market - statistics & facts*, 2024.

5.2 Proč potisk

Při hledání způsobu, jak propojit historii se současností a zároveň dále rozvinout koncept kolekce, vznikla myšlenka vytvořit autorský potisk. Potisk se stal klíčovým prvkem, který umožnil transformovat historické odkazování do moderní podoby a propojit tradiční materiál používaný původními obyvateli „kůži“ s materiálem dnešní doby „denim“.

Z tohoto konceptu vzešel nápad nafotit struktury různých druhů usní a přenést je formou potisku právě na denim. Tím došlo k propojení dvou světů neboli toho tradičního a současného, což kolekci dokázalo posunout o krok dál.

Proces tvorby autorského potisku zahrnoval focení několika typů usní, přičemž byly testovány i různé barevné varianty. Nakonec byly vybrány čtyři finální motivy, které se následovně graficky upravily a v různých podobách se promítají napříč celou kolekcí.

Obrázek 44 *Myšlenková mapa: proč potisk.*

Obrázek 45 *Focení usní*

Obrázek 46 *Finální výběr potisků*

5.2.1 Piktogramy

Při hledání způsobu, jak se citlivě uchopit motivů piktogramů, vznikla myšlenka dále rozvinout již připravené potisky kůže. Zpočátku však ale bylo obtížné najít správnou cestu a do návrhů se promítaly i stereotypní motivy, kterým se práce chce striktně vyhnout.

Postupem práce se zrodila myšlenka abstraktního přístupu, kdy se motivy piktogramů promítly do tvaru kruhu, symbolu života. Aby se ale motiv kruhu dále rozvinul a lépe zapadl

do celkového konceptu kolekce, byl graficky přepracován do podoby stylizovaného slunce. Slunce bylo v kultuře původních obyvatel vnímáno jako životodárná síla.

Tímto způsobem se podařilo nejen zachovat původní myšlenku kruhového motivu, ale také ji obohatit o další spirituální rozměr. Stylizované slunce bylo následovně graficky zpracováno do již existujících potisků kůže, čímž došlo k propojení tradičního materiálu a moderní interpretace.

Obrázek 47 *Návrhy piktogramů.*

5.3 Využité techniky zdobení materiálů

Při dalším vývoji kolekce bylo zásadní zaměřit se na její konceptuální posun a hledat nové způsoby, jak dále rozvíjet původní inspiraci domorodými kulturami. Stejně jako si původní obyvatelé své oděvy sami upravovali, malovali je, zdobili různými prvky a proměňovali jejich povrch, tak i tato kolekce se rozhodla navázat na tuto tradici, ale přenést ji do současného kontextu prostřednictvím techniky gravírování.

Gravírování zde plní nejen dekorativní, ale i symbolickou funkci. Hlavním motivem se stává bizon, klíčový symbol celé kolekce. V počátečních fázích návrhu bylo důležité rozhodnout, zda bude využita celá silueta zvířete, nebo jen jeho část. Procesem zkoušení a vizuálních zkoušek nakonec zvítězila strohá, ale výstižná silueta bizoní hlavy, která se následovně stala jednotícím vizuálním prvkem napříč celou kolekcí. Samotné gravírování bylo technicky zpracováno ve spolupráci s firmou Woodstyle v Uherském Hradišti.

Další fáze vývoje se zaměřila na hledání způsobů, jak koncept kolekce ještě více posílit a propojit. Inspirace byla čerpána z tradičních ozdobných technik, jako je korálková výšivka, využití kožešin či dalších přírodních materiálů. Nakonec byl zvolen symbolický motiv

kruhové výšivky, která se přetváří do podoby slunce. Tento motiv má v kolekci klíčovou roli, protože nejen odkazuje na kruh života, ale zároveň vytváří vrstvený význam a vizuální kontinuitu napříč jednotlivými modely.

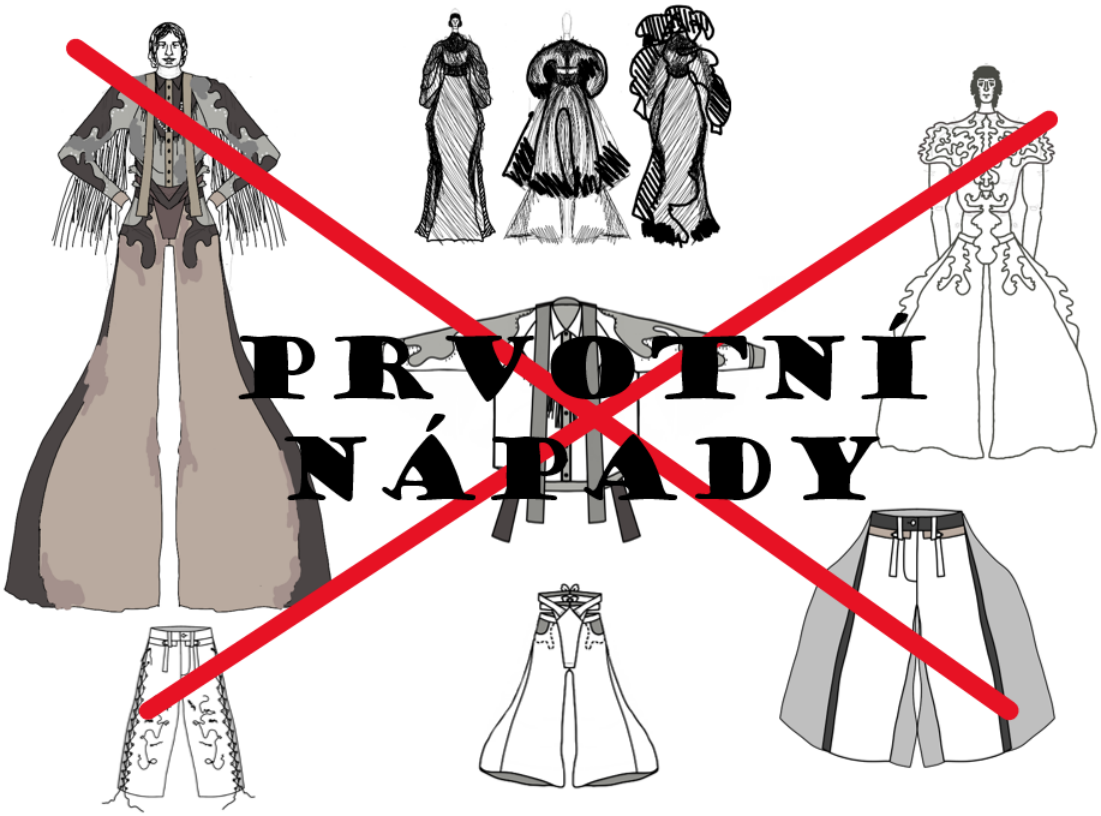
Obrázek 48 *Grafické ztvárnění bizoních hlav určené pro techniku gravírování.*

Obrázek 49 *Umístění motivu bizona na useň*

5.4 Návrhy

Vizuální tvorba kolekce, tedy samotné návrhy, zpočátku bohužel sklouzávaly k určitým stereotypům v zobrazování. Z tohoto důvodu bylo nezbytné si již v rané fázi jasně stanovit, jakých cílů chce kolekce dosáhnout, čemu se záměrně vyhne a z jakých inspiračních zdrojů bude čerpat. Ještě před započetím praktické části bylo důležité zpracovat teoretickou část zaměřenou na odívání domorodých obyvatel ve Velkých plání, která následovně poskytla potřebný základ a kontext pro další vývoj kolekce.

Obrázek 50 *Prvotní návrhy*

V dalším postupu bylo nezbytné detailně vymezit, jaké prvky budou v kolekci záměrně použity a vyzdviženy, a jaké budou naopak vědomě vynechány (např. třásně). Tento proces zahrnoval sepsání konkrétních bodů spolu s popisem oděvních forem, které se do finálních návrhů promítnou. Důraz byl kladen na práci s ověřitelnými fakty a zdroji, aby kolekce byla dobře ukotvena v realitě a návrhy mohly být transformovány bez rizika zkreslení, stereotypu či nevhodného přístupu.

MUŽI

KALHOTY/LEGGING (**BEZ ZAPÍNÁNÍ**)
PRVEK – POUŽÍVALI NA FIXACI ODĚVU ŘEMÍNKY ČI PÁSKY

BEDERNÍ ROUŠKA – KALHOTOVÁ SUKNĚ

VÁLEČNÉ KOŠILE – INOVACE NA DNEŠNÍ OBLEČENÍ

PIKTOGRAMY **(POTISK)**

S PŘÍCHODEM EV. VLIVU **VESTIČKY**

BIZONNÍ PLÁST/ DEKY NA ZAHŘÍVÁNÍ (ARANŽOVANÉ KOLEM TĚLA)

TRANSFORMACE NA BUNDU VARIABILNÍ

KORÁLKY/ŠPERKY/ZDOBNOST

DÁT ODĚVU SYMBOLIKU PRO DNEŠNÍ DOBU

ŽENY

LEGGING – SPODNÍ ODĚV SPOJENÝ S OBUVÍ NEBO V JEDNOM DÍLU

ZAVIŇOVACÍ SUKNĚ – ŠATY JEDNODÍLNÉ (VYUŽITÍ CELÉHO MATERIÁLU)

FIXACE ODĚVU **POMOCÍ PÁSKŮ/ ŘEMÍNKŮ**

BIZONNÍ PLÁŠT NA ZAHŘÁTÍ

KORÁLKY/ŠPERKY/ZDOBNOST

ČELENKY Z „PEŘÍ“ – DOPLNĚK KTERÝ LZE PROPOJIT S ODĚVEM

- MYŠLENKY PRO VYTVOŘENÍ KOLEKCE
- VÝPIS PRVKŮ Z JEJICH ODÍVÁNÍ A SNAHA SE INSPIROVAT/ TRANSFORMOVAT DO DNEŠNÍHO ODÍVÁNÍ
- SYMBOLIKA

Obrázek 51 *Důležité body pro vznik kolekce*

Na základě těchto východisek vzniklo pět finálních návrhů, přičemž každý z nich je koncipován jako současná interpretace jednoho konkrétního kusu domorodého oděvu do současnosti.

Obrázek 52 *Finální návrhy*

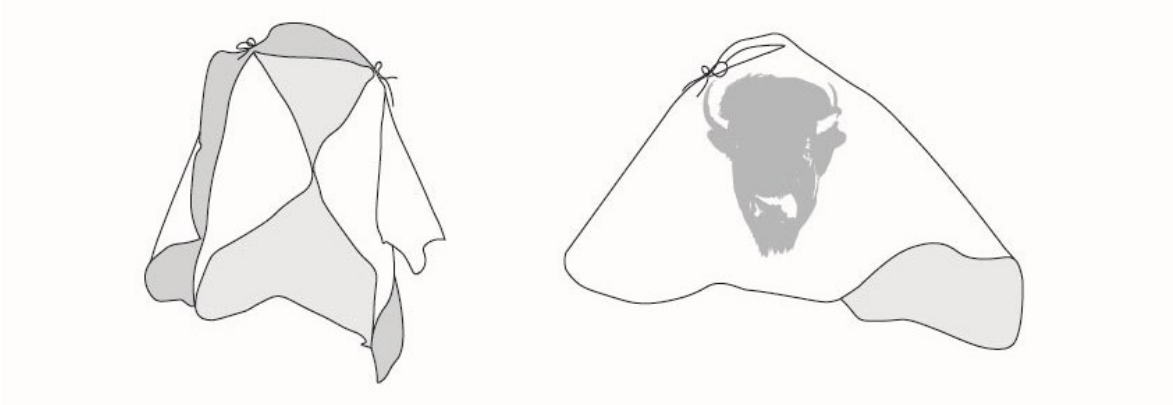
5.5 Model č.1

První pánský model je inspirován tradičními oděvními formami domorodých obyvatel ve Velkých plání z období před příchodem evropského vlivu. Hlavním prvkem tohoto modelu je použití a práce s celistvou usní, která je kombinována s hnědým denimem. Tímto propojením dochází k symbolickému spojení minulosti se současností. Použití celistvých usní odkazuje na zachování přirozeného tvaru bizoní kůže, jenž byl pro původní oděvy charakteristický. Celým modelem prostupuje symbolika bizona, a to jak ve vizuální, tak i v konkrétní rovině.

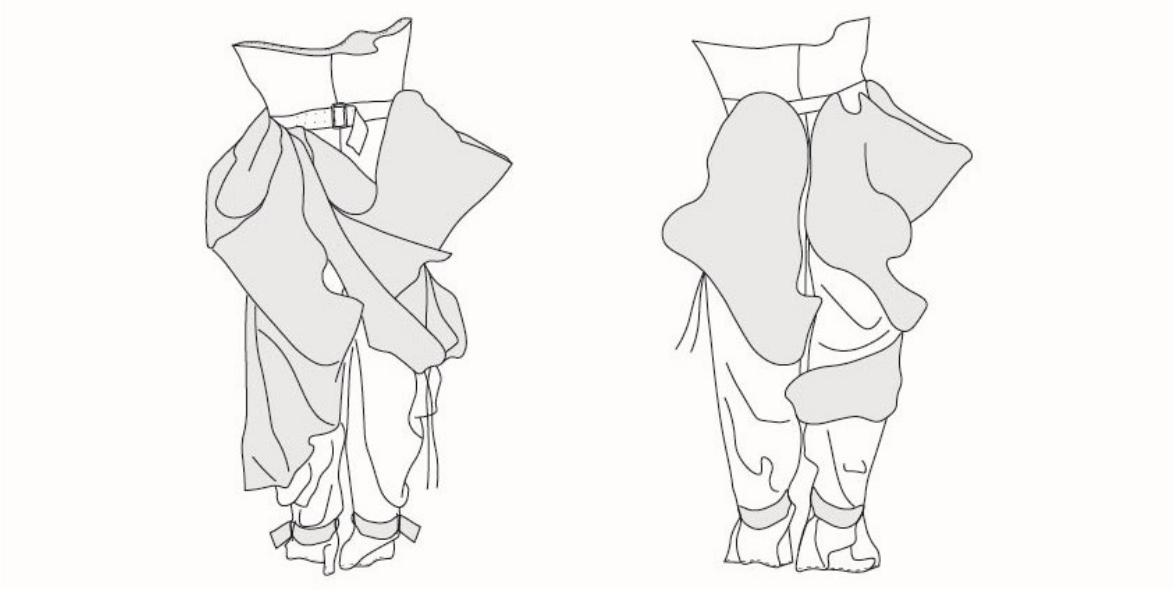
Model č. 1 je složen z aranžovaného vrchního dílu a kalhot. PD a ZD horního dílu se skládá ze dvou celistvých hovězích usní s ponechaným vlasem. Tyto usně jsou ručně spojeny v oblasti ramen pomocí kožených pásků, provlečených skrze dvojici děr. Boky zůstávají otevřené, neboť se je to odkaz na původní horní oděvy, které se běžně nespojovaly. Useň je použita z rubové strany (s vlasem), čímž vytváří výraznou vizuální paralelu s bizoní srstí, a zdůrazňuje jeho symboliku. ZD trupového oděvu je z usně do, které je vygravírován motiv bizona. Tento prvek odkazuje na zásadní význam bizona jako symbolu víry a duchovní harmonie domorodých kultur.

Další součástí kompletu tvoří dlouhé kalhoty balonového střihu s aranžovanými dvěma celistvými usněmi, řemínky a šňůrkami z usně. Jsou zhotoveny z hnědého denimu s obvodem v pase 100 cm. Tyto kalhoty byly navrženy tak, aby se využila celá délka materiálu, přibližně 3 metry. Kalhoty jsou inspirovány původními legíny s plandáky. Pas je zvýšený až do poloviny hrudníku, aby se mohl přehýbat a zároveň vizuálně symbolizoval bederní roušku. Je opatřen poutky pro uchycení pásku, kterým se kalhoty v pase stahují a okazují na fixování oděvu za pomocí řemínků. Vrch kalhot je začištěn podsádkou, která je z vnitřní strany přišitá. V bočních dílech kalhot je všito pět šňůrek, které slouží k následovnému upevnění dalších dvou plátů hovězí usně. Tyto pláty se poté aranžují do objemnější formy, které vytváří variabilitu v tvarování a přispívá k vrstvenému vzhledu modelu.

Model kombinuje tradiční zpracování s moderním strojovým šitím.

Obrázek 53 *Technický nákres vrchního dílu*

Obrázek 54 *Technický nákres kalhot s usní*

Obrázek 55 *Tvorba modelu*

5.6 Model č.2

Druhý pánský model je inspirován tradičními legínami a reinterpretací bizoního pláště, který je v tomto návrhu transformován do podoby bundy. Původní bizoní plášť sloužil domorodým obyvatelům nejen jako ochrana před chladem, ale nesl také hluboký symbolický význam.

Model č. 2 je složen z bundy, kalhot a nálevků. Bunda je tvořená vrchovým materiálem z potisknutého autorského denimu, rukávy, podsádkou, stojáčkem, švovými kapsami, páskem a šňůrkami z usně. PD zdobí abstraktní prošev ve tvaru paprsků. V dolní části se nachází dva sklady. Bunda je začištěna podsádkou, která je přikřížkovaná k vrchnímu materiálu. Zapínání zajišťuje deset kovových stříbrných háčků. Je podšitá tyrkysovou podšívkou (100 % polyester) a vyztužena vatelínem (75-95% polyesterového vlákna, 5-25% akrylátového pojiva). ZD tvoří taktéž prošev motivu abstraktního slunce (symbol kruhu života). Prošití bylo vytvořeno na jednojehlovém stroji a na stroji tvořící cikcak. V dolní části zadního dílu jsou utvořeny čtyři sklady. Rukávy mají ve vnitřním švu utvořené čtyři sklady, které vychází z tvaru a struktury bizoní kůže. Jsou zakončeny manžetami, do jejichž vnitřní části jsou všity šňůrky pro upevnění k zápěstí. Přední, zadní díl i rukávy jsou

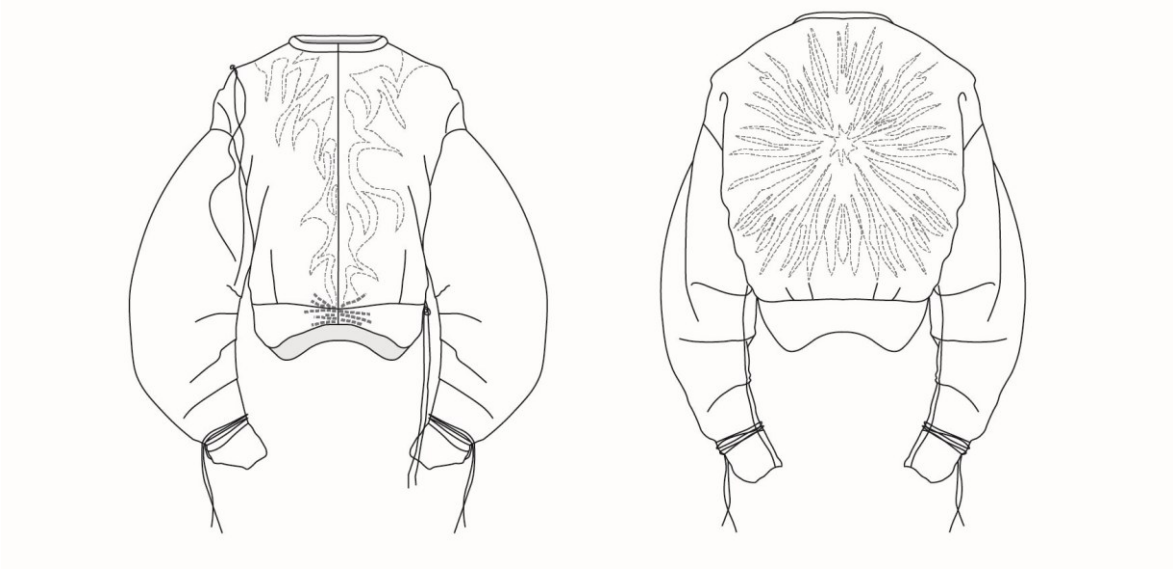
podlepené rašlovkou v bílé barvě. Průkrčník je opatřen stojáčkem o šířce 3 cm. Na pravé náramenici je všitá šňůrka sloužící jako funkčně-dekorativní detail. K této šňůrce je připevněn přívěsek vytvořený z potisknuté viskózy s obchodním názvem Viva (100 % viskóza) ve tvaru kruhu, podlepený taktéž rašlovkou. Motiv tisku potisk představuje tyrkysové slunce. Tyrkysová barva je inspirovaná vyjádřením spirituality. Přívěšek je přišit na kovové očko. Symbolizuje tradiční ozdoby, jimiž si domorodí obyvatelé zdobili své oděvy.

V bočních švech bundy se nachází skryté švové kapsy. Jsou tvořeny z potisknutého denimu a tyrkysové podšívky (100 % polyester). U levé kapsy je do švu všitá šňůrka z hovězí usně. Bunda je zakončená páskem ve tvaru bizoního hřbetu, jehož spoj je ozdoben proševem paprskovitého tvaru.

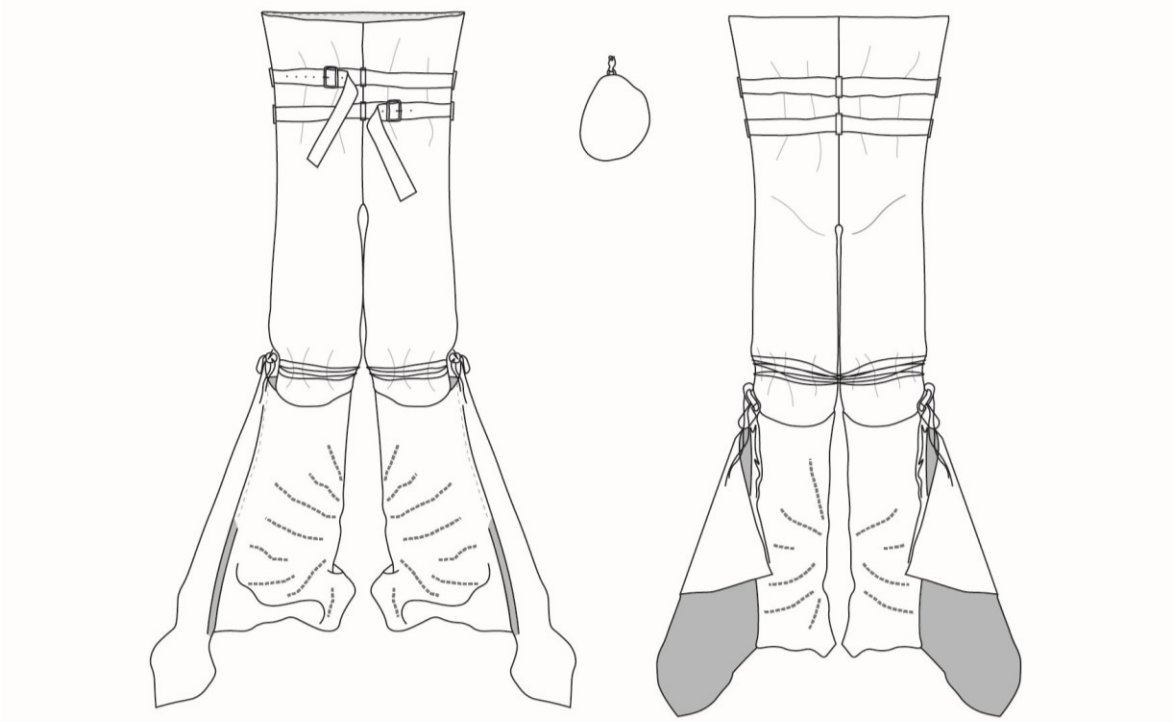
Kalhoty jsou rovného střihu s obvodem pasu 100 cm. Jsou zhotoveny z potisknutého denimu a mají zvýšený pas, který lze přehnout. Tento prvek symbolicky odkazuje na bederní roušku, podobně jako u prvního modelu. Na PD, v oblasti středového švu, jsou nad sebou našita dvě poutka o délce 6 cm. Kalhoty jsou fixovány dvěma pásky. Je to odkaz na původní tradiční upevnění oděvů k tělu. Vrchní díl kalhot je začištěna podsádkou, která je z vnitřní strany přišitá. ZD je řešen stejně.

V bočním švu, v oblasti kolen, jsou našity dvě řady kožených šňůrek (na každé straně). Horní šňůrky slouží ke zpevnění kalhot v oblasti kolen, spodní pak k uchycení návleků.

Návleky symbolicky znázorňují třásně. Jsou podšité hnědou podšívkou (100 % polyester) a dekorovány prošíváním ve tvaru paprsků za pomocí stroje tvořící cikcak. Jsou spojeny jedním švem a v horní části je všitá šňůrka.

Obrázek 56 *Technický nákres bundy*

Obrázek 57 *Technický nákres kalhot s návleky*

Obrázek 58 *Prošívání bundy*

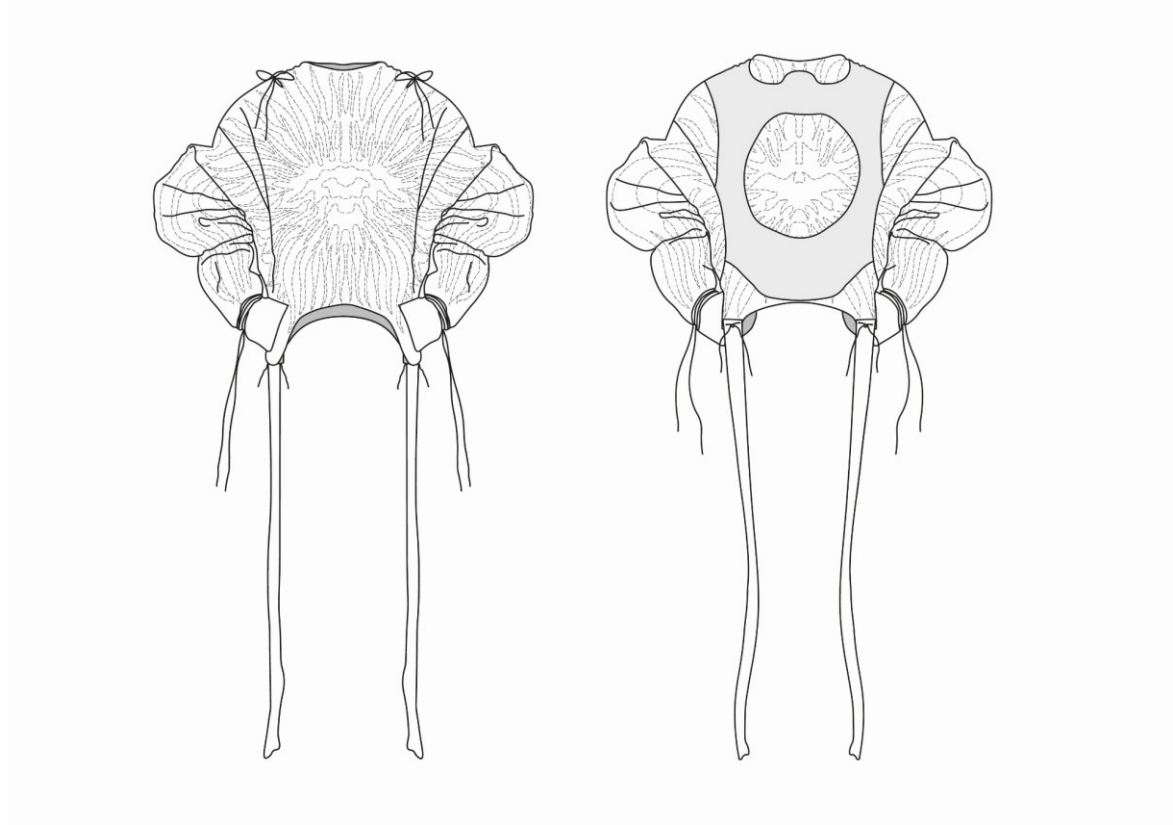
5.7 Model č.3

Model č. 3 je složen z košile a kalhot. Panský model je inspirován válečnou košilí a pánskými legínami. Košile je tvořená z vrchového materiálu, z potisknutého denimu, inspirovaného tradičními piktogramy, které se často objevovaly právě na válečných košilích. Nadále z podšívkových díly, rukávů, usně a šňůrek. PD je zdoben prošívání v motivu abstraktního slunce. Průkrčník je začištěn podsádkou, která je z vnitřní strany přišitá. ZD taktéž zdobí prošívání. Dále se v ZD nachází vestička z usně, která je všitá do průramků a náramenic. Vestička odkazuje na pozdější evropský vliv, kdy se začaly společně s košilemi nosit také vesty. Uprostřed vestičky je vyřezaný kruh, symbol života. Useň byla upravena párou, čímž na ní vznikly matné otisky. Spodní okraj ZD je po obou stranách prodloužen výběžky, do kterých jsou všity šňůrky. Šňůrky slouží k upevnění dvou kožených pásů symbolizující třásně.

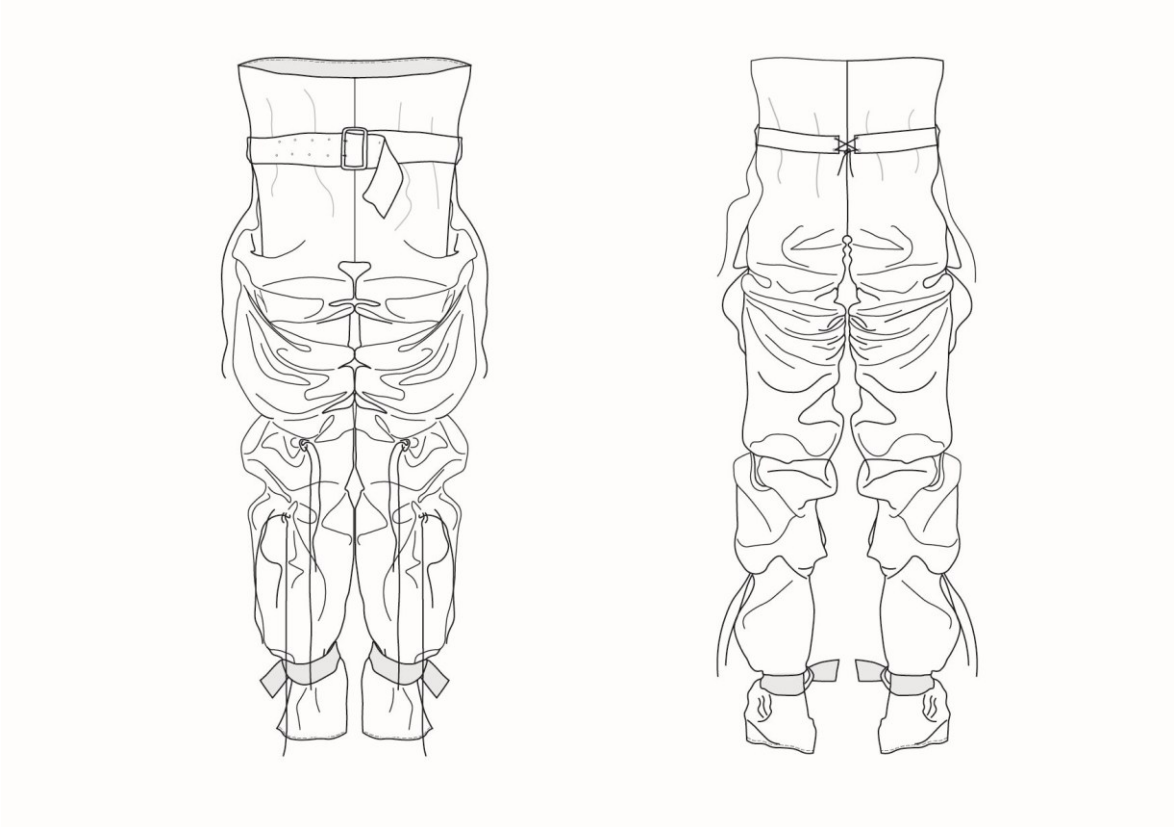
Každý rukáv měří 100 cm a je tvořen do tvaru stylizované bizoní nohy. Do rukávů pokračuje zdobení prošíváním. Na jejich koncích jsou všité šňůrky. Střih byl navržen tak, aby se maximálně využila celá délka materiálu (2,5 m), což činí 1 m pro každý rukáv, 50 cm

pro PD a 50 cm pro ZD. Košile je zateplená vatelínem (75-95 % polyesterového vlákna, 5- 25% akrylátového pojiva) a spodní okraj je začištěn podsádkou.

Kalhoty jsou dlouhého střihu, mají vysoký pas, začištěný podšívkou a jeho obvod měří 100 cm. Jsou výrazně zřasené a znázorňují strukturu bizona. Tvar se tvoří za pomocí šňůrek, které jsou všity do bočních švů. Kalhoty se fixují k tělu páskem, který prochází skrze poutka po bočních stranách. Kalhoty byly střiženy bezezbytkově z celé délky materiálu (2 metry). Tento přístup odkazuje na tradiční využívání celého kusu materiálu. U spodního okraje kalhot jsou našitá další poutka ze šňůrek, jimiž procházejí pásky, které kalhoty fixují ke kotníkům.

Obrázek 59 *Technický nákres košile*

Obrázek 60 *Technický nákres zřasených kalhot*

Obrázek 61 *Vybraný model č.3*

5.8 Model č.4

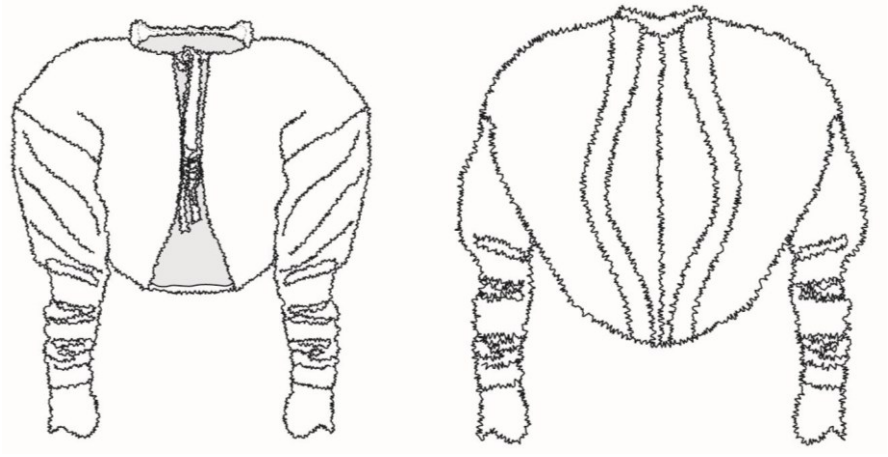
Model č. 4 je složen z kabátku, šortek a návleků v podobě bot. První ženský je inspirován tradiční zavinovací sukní a jednodílnými ženskými legínami. Kabátek je tvořen z vrchového

materiálu, podšívkových dílů, podsádkou, stojáčku a rukávů. Vrchní materiál je z kabátové vlny s černým melírem s vlasem alpaky (52 % alpaka / 48 % panenská vlna). Struktura materiálu vizuálně připomíná bizoní srst, což odkazuje na hlavní inspiraci celého modelu, bizona. Průkrčník je opatřen stojáčkem. Výrazným prvkem PD jsou široká ramena, která jsou vyztužena vycpávkami a dodávají modelu siluetu inspirovanou robustností zvířete. ZD má tvar bizoního hrbu, který je přenesen do střihu.

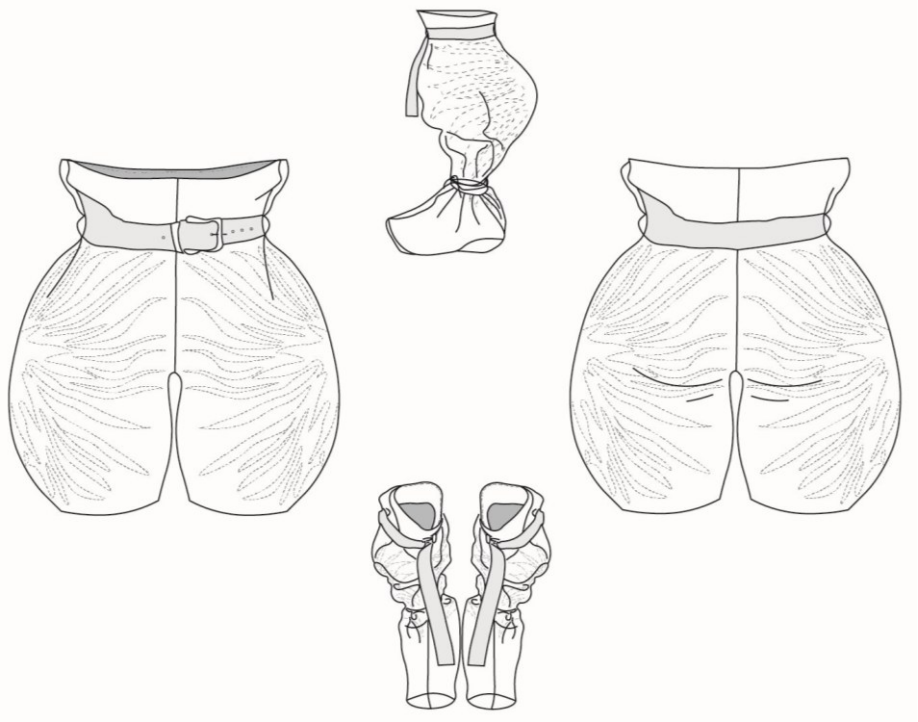
Rukávy měří 70 cm, jemně se řasí a evokují texturu bizoní srsti. Jsou zakončeny manžetami ve tvaru stylizovaných kopýtek. Kabátek je začištěn podsádkou, která je ke svrchnímu materiálu přikřížkovaná. Zapínání je řešeno dvěma šňůrkami symbolizujícími ocas. Vnitřní část PD a ZD je podšit hnědou viskózovou podšívkou.

Šortky jsou volného dámského střihu, mají zvýšený pas a obvod 80 cm. Tvoří je podsádka, podšívkové díly a šňůrky z usně. Jsou inspirované zavinovací sukní, přetvořenou do formy kalhotového střihu. Šortky jsou zhotoveny z potištěného denimu. PD i ZD zdobí prošívání tyrkysovou nití ve tvaru stylizovaného slunce, odkazujícího na kruh života. Na bocích jsou našité poutky ze šňůrek, kterými se provléká pásek pro fixaci. Vrchní i spodní okraj je začištěn podsádkou, která je z vnitřní strany prošitá. Šortky jsou podšity tyrkysovou podšívkou (100 % polyester).

Součástí modelu jsou také návleky v podobě boty, které navazují na tvar jednodílných legín. Jsou zhotoveny z potištěného denimu. Jejich povrch je prošitý ve tvaru slunce. Fixují se na nohách pomocí řemínků, které procházejí poutky, která jsou našité na bočních švech. V oblasti kotníků se upevňují šňůrkami. Na chodidlové části je přišitá useň. Horní okraj je začištěn podsádkou a vnitřní strana je podšitá hnědým denimem. Pro zajištění objemu jsou boty vycpány vatelínovými kuličkami.

Obrázek 62 *Technický nákres bizoního kabátku*

Obrázek 63 *Technický nákres kraťasů a nákleků v podobě bot*

Obrázek 64 *Koláž tvorby práce*

Obrázek 65 *Vybraný model č.4*

5.9 Model č.5

Pátý a zároveň poslední ženský model je inspirován vrstvenými ženskými šaty a legínami. V minulosti byly ženské šaty často tvořeny z více vrstev, což se v tomto modelu odráží jak ve vrstvení jednotlivých oděvních kusů, tak v použití výrazného řasení.

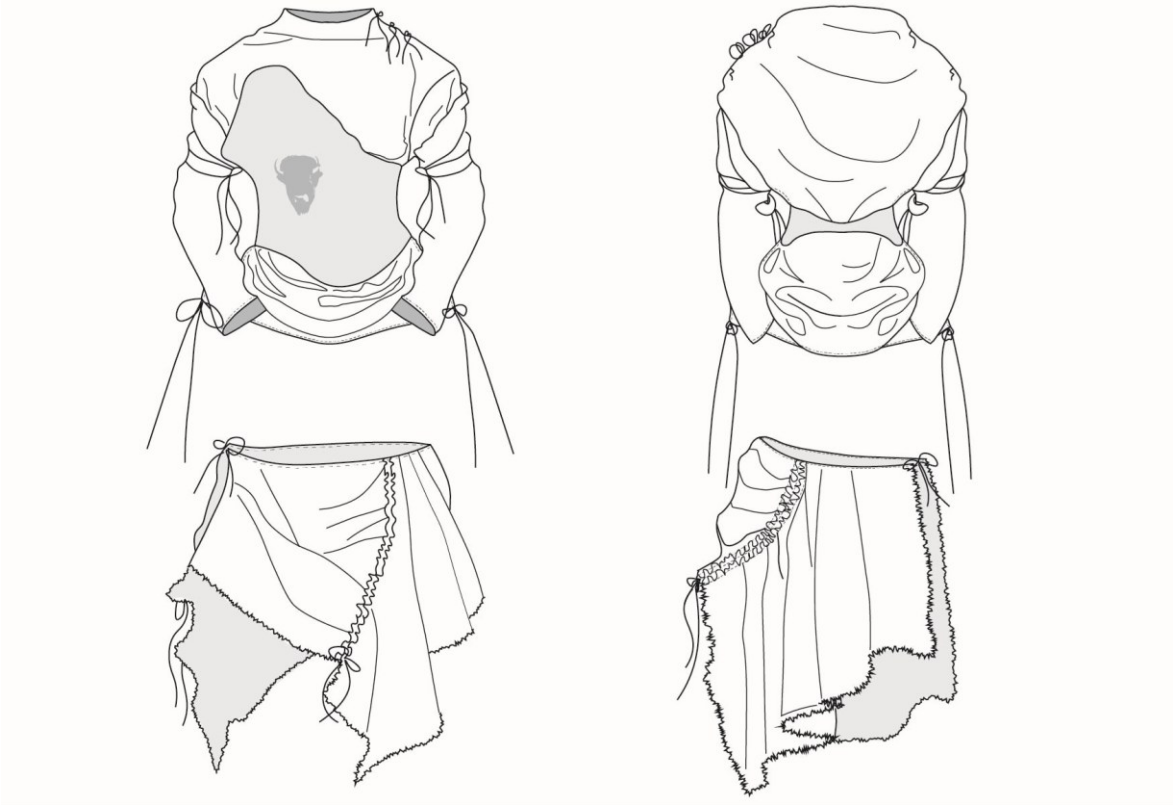
Model č. 5 je složen z řasených šat, pásku, kalhot a aranžované sukně. Řasené šaty tvoří rukávy, tunýlky a šňůrky z usně. Šaty jsou zhotovené z potištěné viskózy (100% viskóza) a jsou po celé ploše hustě nařasené. Průkrčník je začištěn podsádkou a na levé náramenici je vytvořen rozparek, do nějž jsou všity šňůrky, které spojují PD a ZD. Konec náramenici v PD je mírně nařasený. Na bočních stranách jsou všity dva tunýlky, jimiž prochází šňůrky umožňující úpravu objemu. Hlavice rukávů jsou jemně nařasené taktéž, přičemž mezi průramkem a rukávem je všita šňůrka, která slouží jako dekorativní a fixační prvek.

Pas je zdůrazněn páskem z usně, který představuje stylizovanou reinterpretaci původních pásů. Do kůže je vygravírován motiv malého bizona. Pásek se zavazuje pomocí šňůrek, které procházejí skrz vyražené otvory.

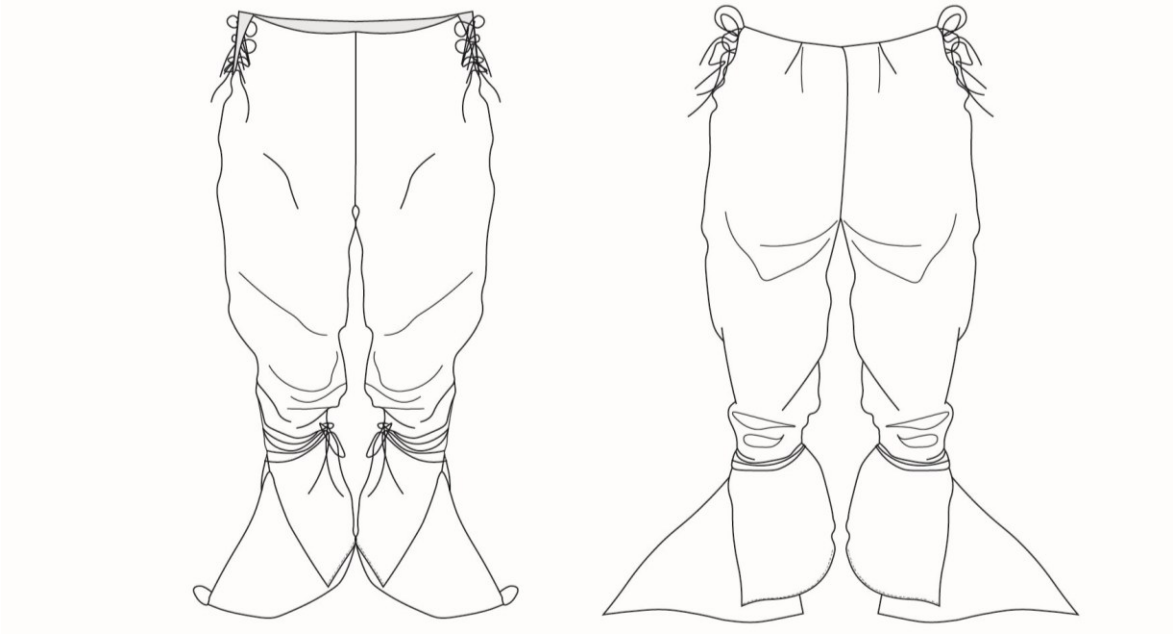
Silueta oděvu se dále prodlužuje pomocí aranžované sukně, která se k tělu fixuje zavazovacími šňůrkami. V PD a ZD jsou utvořeny dva šikmé tunýlky, které se stahují bavlněnou šňůrkou. V ZD se ještě objevují dva aranžované sklady.

Kalhoty jsou dámského volného střihu a inspirované ženskými legínami. Kalhoty tvoří vrchový materiál z potisknutého denimu, podšívkové díly a šňůrky z usně. Horní okraj kalhot je začištěn podsádkou z hnědé podšívky (100 % polyester). V ZD jsou vytvořeny dva sklady pro větší pohyblivost a pohodlí. Kalhoty se upevňují čtyřmi šňůrkami všitými mezi vrchový materiál a podšívku, které se mezi sebou svazují a slouží jako funkční i dekorativní prvek.

Jsou zakončeny 25 cm dlouhým rozparkem, do kterého je vsazen klín inspirovaný tvarem tradičních legín. Klín je podšit vínovou viskózovou podšívkou. Do bočních švů v dolní části jsou všity dva páry šňůrek, kterýma se kalhoty fixují k nohách. To značí prvek odkazující na původní způsob upevňování oděvu k tělu.

Obrázek 66 *Technický nákres hrubě zřasených šat a aranžované sukně*

Obrázek 67 *Technický nákres kalhot*

Obrázek 68 *Tvorba kalhot*

Obrázek 69 *Vybraný model č.5*

6 DOPLŇKY

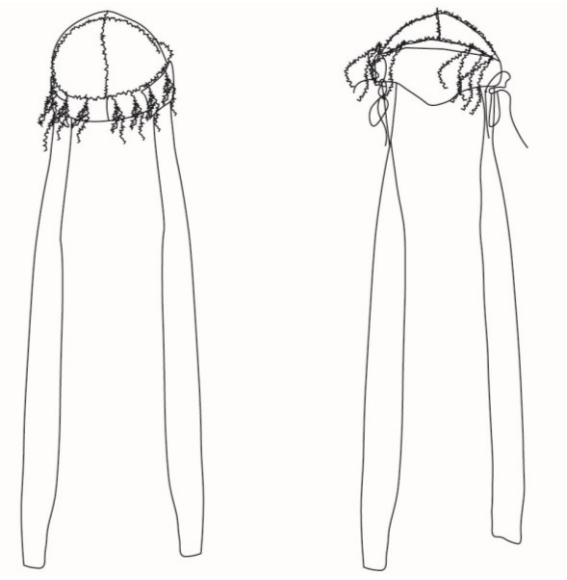
Doplňky ke kolekci byly navrženy tak, aby podtrhovaly celkový výraz a posílily estetickou jednotu. Využity byly různé druhy usní, které nacházejí uplatnění například při zpracování kabelek či náušnic. Inspirace těchto materiálů pramení z kulturně-geografických rozdílů. Zatímco na středních a centrálních pláních převládaly doplňky z teplejších materiálů, na jižních pláních byly naopak oblíbenější kovové komponenty (viz. kapitola 3.3)

Zvolené materiály přímo navazují na charakter celé kolekce a dále rozvíjejí její tematické i materiálové ladění. Součástí konceptu je také snaha o maximální využití materiálů a minimalizaci odpadu.

Významným prvkem se stala čepice navržená k modelu č.4, která nejen funkčně, ale i vizuálně doplňuje daný outfit a stává se jeho nedílnou součástí.

6.1.1 Čepice

Čepice je inspirovaná tradiční kelnatkou, upravená do formy současné pokrývky hlavy. Čepice se skládá ze dvou částí neboli ze samotné pokrývky hlavy a čelenky. Obě části jsou zhotoveny z potištěného denimu a doplněny o pevné okraje z buklé vlny, které evokují srst. Do kšiltu jsou všita vypáraná vlněná vlákna, které symbolizují peří. Čelenku zdobí dva pruhy z usně, které odkazují na umístění původních kelnatek a jsou upevněné šňůrkami, které jsou součástí čelenky. Celý doplněk je podšit hnědou podšívkou (100 % polyester).

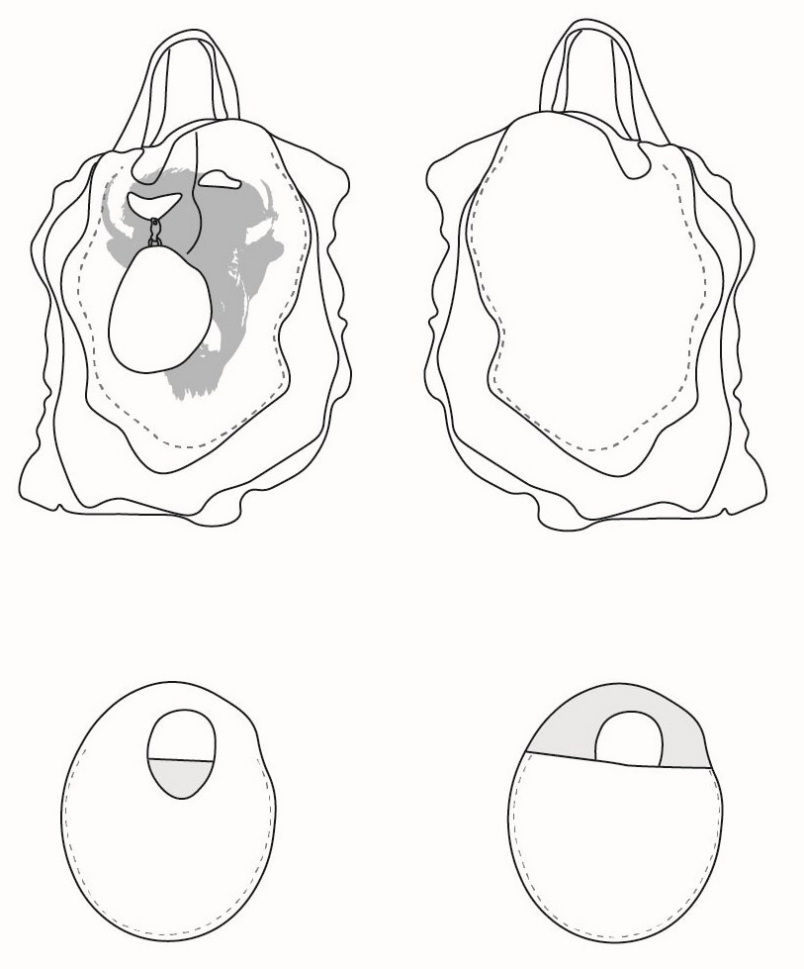
Obrázek 70 *Technický nákres čepice*

6.1.2 Kabelky

Kabelky byly navrženy jako doplňky k modelům č. 4 a 5. Každá z nich vychází z tematického základu kolekce a rozvíjí jej specifickým způsobem.

První kabelka, určená k modelu č. 5, byla inspirována bizonem. Vrchovým materiálem je useň, do které byl motiv bizona vygravírován. Záměrně však byla využita rubová strana materiálu, na níž se motiv pouze plasticky vytlačil, čímž zůstává symbolika bizona přítomná, ale jen symbolicky. Kabelka je podšitá dvěma vrstvami podšívky, které volně přesahují okraje a dotvářejí celkový objem doplňku. Tato forma odkazuje na tradiční způsob zpracování oděvů, kdy byly okraje ponechány nezačištěné. Výrazným detailem je přívěsek z potištěné viskózy s obchodním názvem Viva (100% viskóza), který lze variabilně přeměňovat. Tento prvek navazuje na tradiční amulety a přívěsky původních obyvatel.

Druhá kabelka kulatého tvaru, určená k modelu č. 4, je tvořena ze dvou kusů usně a rovněž čerpá inspiraci z původních technik zpracování. V tomto případě však dochází k jejich moderní interpretaci, kdy jednotlivé části kabelky jsou spojeny strojovým šitím, čímž se kombinuje tradiční forma s aktuálním přístupem k výrobě. Povrch usně byl tepelně upraven napařením, čímž na něm vznikla jemná struktura paprsků, která vizuálně evokuje sluneční motivy, často přítomné jak v kolekci, tak v mytologii původních kultur.

Obrázek 71 *Technický nákres kabelek*

III PROJEKTOVÁ ČÁST

7 LOOKBOOK

Fotografka: Kristína Kordiaková

Asistent fotografky: Johny Vitha

Modelové: Tomáš Marek, Martin Kosmak, Stanko Warivoda

Modelky: Barbora Kohoutová, Karolína Pospěchová

Podpora: Zuzana Hliněná

Lokace: Vizovické vrchy

8 FOTODOKUMENTACE

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zaměřila na kulturu a hlubší porozumění původních obyvatel Severní Ameriky, konkrétně na oblast Velkých plání, a na jejich oděvní zvyklosti, které představují výraz jejich spojení s přírodou, duchovnem a kulturní kmenovou identitou. Teoretická část, prostřednictvím analýzy historických, kulturních i duchovních souvislostí ukázala, že odívání zde plnilo více než jen praktickou funkci, jelikož neslo v sobě také příběhy, vyjadřovalo společenské postavení a odráželo duchovní i spirituální hodnoty.

Prostřednictvím tohoto výzkumu bylo možné proniknout do symboliky používaných materiálů, motivů, tvarů oděvů, technik a v neposlední řadě i zdobení, které odrážely především vztah člověka k přírodě a jejím cyklům, ale také k duchovnímu světu. Výzkum potvrdil, že jejich způsob života byl propojen s přírodou, a tento vztah se odrážel i v úctě k materiálům, které byly využívány beze zbytku, nebo měly význam jako potrava či spirituální předměty spojené s rituály.

Praktická část vycházela z těchto zjištění a přistupovala ke kulturnímu dědictví s úctou a pokorou. V kolekci nešlo o historickou rekonstrukci oděvů, ale o moderní pojetí v kontextu současnosti s odkazem na historii. Záměrem nebyla pouhá stylizace prvků jejich odívání, ale snaha porozumět jejich hlubšímu významu a možnostem citlivé interpretace v rámci současné módní tvorby. Kolekce se zároveň snažila vyhnout stereotypům spojeným s jejich odíváním. Prvky využité v kolekci se staly inspirací vycházející z historie, avšak doplněné o vlastní autorský přístup. Hlavním záměrem bylo tuto kulturu oslavit.

Závěrem lze říct, že porozumění oděvní i kulturní památce původních obyvatel Ameriky nám nabízí vhled do jiného způsobu života, ale především připomínku správných hodnot, které jsou v dnešní době velmi aktuální. Jedná se o respekt k přírodě, duchovní rozměr života, soudržnost komunity a kulturní kontinuity. Práce tak nejen vzdává hold bohatému dědictví těchto národů, ale vybízí k zamyšlení nad vlastním vztahem ke kulturním tradicím a způsobu, jakým s nimi nakládáme.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALLAIRE, Christian. *How 6 Indigenous Designers Are Using Fashion to Reclaim Their Culture*. Online. In: Vogue. 2018. Dostupné z: https://www.vogue.com/article/indigenous-fashion-designers-cultural-appropriation-activism. [cit. 2025-05-12].

Beaver Cloth. Online. In: TG Academy. Dostupné z: https://www.textileglossary.com/terms/beaver-cloth.html. [cit. 2025-04-01].

BOWIE, Fiona. Šamanismus. Online. In: *Antropologie náboženství*. Portál, 208, s. 183-203. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/273551/mod_resource/content/1/Fiona7.pdf. [cit. 2025-01-06].

BRASSER, Theodore. *Native American Clothing*. Firefly Books, 2009. ISBN 1554074339.

BRITANNICA. *Medicine man*. Online. In: Encyklopedie Britannica. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/medicine-man. [cit. 2025-01-06].

BRITANNICA. *Quillwork*. Online. In: Encyklopedie Britannica. 2024. Dostupné z: https://www.britannica.com/art/quillwork. [cit. 2025-02-11].

BRITANNICA. *Sun Dance, Native American ritual a Ceremony*. Online. In: Encyklopedie Britannica. 2018. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Sun-Dance. [cit. 2024-10-28].

CLOUD CHIEF COMPANY. The Colors of Native American Culture. Online. In: Cloud Chief Company. Dostupné z: https://www.cloudchiefcompany.com/the-colors-of-native-american-culture. [cit. 2025-01-01].

COLIN, Taylor a STURTEVANT, William. *Domorodí Američané: původní obyvatelé Severní Ameriky*. Praha: Naše vojsko, 2019. ISBN 978-80-206-1793-4.

Den, kdy Kolumbus objevil Ameriku (12. říjen 1492). Online. In: Stream. 2010. Dostupné z: https://www.stream.cz/slavnedny/den-kdy-kolumbus-objevil-ameriku-12-rijen-150682. [cit. 2024-11-20].

DICTIONARY.COM. *Calico*. Online. In: DICTIONARY.COM. Dostupné z: https://www.dictionary.com/browse/calico. [cit. 2024-12-12].

DOLEJŠ, Jan. *Siouxové díl II*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/siouxove-dil-ii/. [cit. 2024-12-09].

DOLEJŠ, Jan. *Stříbrné ozdoby používané Indiány oblasti Východních lesů*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/stribrne-ozdoby-pouzivane-indiany-oblasti-vychodnich-lesu/. [cit. 2025-01-29].

ECOLOGICALTEXTILES. *Duffel fabrics - pure wool*. Online. In: SUSTAINABLE FABRICS FOR FASHION AND INTERIOR. Dostupné z: https://www.ecologicaltextiles.com/contents/en-uk/d11470_DUFFEL-FABRIC.html. [cit. 2025-05-16].

EIGHTHGENERATION. *ARTIST: BETHANY YELLOWTAIL*. Online. In: Eighthgeneration. Dostupné z: https://eighthgeneration.com/collections/bethany-yellowtail?srsltid=AfmBOorMniJOlN51J1CsLTt2yA8HrRPcKhktEi3nCcaPn5Kx1ASg1UJT. [cit. 2025-05-12].

FARABEE, William Curtis. *Dress Among Plains Indian Women*. Online. In: Pennmuseum. 1921. Dostupné z: https://www.penn.museum/sites/journal/949/. [cit. 2024-12-08].

FELLNER, Pavel. *Domorodí obyvatelé Spojených států amerických*. Online. In: Sen. 2023. Dostupné z: https://www.cksen.cz/blog/domorodi-obyvatele-spojenych-statu-americkych/. [cit. 2025-01-21].

FREKE, Timothy a RENAULT, Dennis. *Spiritualita Severoamerických Indiánů*. Online. Praha: Aurora, 2000. ISBN 80-85974-89-4. Dostupné z: https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:30f19c60-e6ae-11ea-804d-005056827e51?page=uuid:1af7214b-034e-4cde-a174-80fbdea542fc. [cit. 2025-01-27].

GANZY, MELQUAN. *How Jamie Okuma Explores Fashion & Art through Multicultural Identities*. Online. In: CFDA. 2023. Dostupné z: https://cfda.com/news/how-jamie-okuma-explores-fashion-art-through-multicultural-identities. [cit. 2025-02-12].

HONSŮ, Miroslav. *Proč Kolumbus nedoplul do Indie, a objevil tak Ameriku?* Online. In: Prima ZOOM. 2019, 29. ledna 2019. Dostupné z: https://zoom.iprima.cz/cestovatele-a-dobrodruzi/kolumbus-vyplul-na-more-protoze-spatne-spocital-velikost-zeme-objeveni. [cit. 2024-11-08].

HOOD MUSEUM OF ART. *Green Corn Dance*. Online. In: Hood museum of art. 2017. Dostupné z: https://www.naaer.hoodmuseum.dartmouth.edu/southwest/food/work-2?rq=green%20corn. [cit. 2025-01-07].

Iktómi the Trickster. Online. In: Aktá Lakota. Dostupné z: https://aktalakota.stjo.org/lakota-legends/iktomi-the-trickster/. [cit. 2024-12-02].

JOCKS, Christopher a SULLIVAN, Lawrence E. *Native American religions*. Online. In: Encyklopedie Britannica. 2023. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Native-American-religion/Historical-change. [cit. 2024-11-11].

KALIBA, Jan. *Skutečný život indiánů v USA*. Online. In: Český rozhlas. 2019. Dostupné z: https://radiozurnal.rozhlas.cz/skutecny-zivot-indianu-v-usa-8087172. [cit. 2025-01-06].

KOCH, Roland P. *Dress Clothing of the Plains Indians*. Norman: University of Oklahoma Press, 1990. ISBN 9780806121376.

KUIPER, Kathleen. *NATIVE AMERICAN CULTURE*. Online. Copyright 2011. Britannica Educational Publishing, 2011. Dostupné z: https://books.google.cz/books/about/Native_American_Culture.html?id=rcqcAAAAQBAJ&redir_esc=y. [cit. 2024-11-08].

KURATH, Gertrude Prokosch. *Native American dance: Socially determined roles in dance*. Online. In: Britannica. Dostupné z: https://www.britannica.com/art/Native-American-dance#ref953689. [cit. 2025-01-07].

MARK, Joshua J. *Seven Sacred Rites of the Lakota Sioux*. Online. In: World History Encyclopedia. 2023. Dostupné z: https://www.worldhistory.org/article/2308/seven-sacred-rites-of-the-lakota-sioux/. [cit. 2024-12-15].

MARKA, Joshuy J. *Sun Dance*. Online. In: World History Encyclopedia. 2023. Dostupné z: https://www.worldhistory.org/Sun_Dance/. [cit. 2024-10-28].

MAXWELL HANRAHAN FOUNDATION. *Jamie Okuma*. Online. In: Maxwell/Hanrahan Foundation. Dostupné z: https://www.maxwell-hanrahan.org/award/jamie-okuma. [cit. 2025-02-12].

MERWIN, Bruce W. *The Art of Quillwork*. Online. In: Pennmuseum. 1918. Dostupné z: https://www.penn.museum/sites/journal/630/. [cit. 2024-12-15].

MILLS, Antonia a SLOBODIN, Richard. Amerindian Rebirth Reincarnation Belief among North American Indians and Inuit. Online. In: *Amerindian Rebirth: Reincarnation Belief Among North American Indians and Inuit*. 2nd ed. edition. University of Toronto Press, 1994, s. 411. Dostupné

z: https://escholarship.org/content/qt5sv475pk/qt5sv475pk_noSplash_14e05d7eb286a95a521c2826f8e038fa.pdf?t=rzjjns. [cit. 2024-11-12].

MINUTAGLIO, Rose a DONOHUE, Meg. *11 Indigenous Designers to Support on Indigenous Peoples' Day and Always*. Online. In: ELLE. 2023. Dostupné z: https://www.elle.com/fashion/shopping/a41535021/best-indigenous-fashion-designers/. [cit. 2025-05-12].

MOTHES, Kate. *An Indigenous Present' Is a Paradigm-Shifting Illumination of Native North American Art Today*. Online. In: Colossal. 2023. Dostupné z: https://www.thisiscolossal.com/2023/09/an-indigenous-present/. [cit. 2025-02-12].

MURDOCH, David Hamilton. *Severoameričtí indiáni*. 2. vyd. Vidět – poznat – vědět. Praha: Fortuna Print, 2002. ISBN 80-85873-72-9.

NAVRÁTIL, Lukáš. *Dobové indiánské náprsenky*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/dobove-indianske-naprsenky/. [cit. 2024-12-13].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Dobové látkové košile*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/dobove-latkove-kosile/. [cit. 2024-12-05].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Dobové vyšívací korálky (staré korálky)*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/dobove-vysivaci-koralky-stare-koralky/. [cit. 2024-12-15].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Hudson's Bay deky*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/hudsons-bay-deky/. [cit. 2024-12-05].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Indiáni a barevné pigmenty*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/indiani-a-barevne-pigmenty/. [cit. 2024-12-15].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Kostěné štětce*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/kostene-stetce/. [cit. 2025-01-06].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Mužské indiánské legíny na Velkých pláních*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/muzske-indianske-leginy-na-velkych-planich/. [cit. 2024-12-09].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Péřové čelenky indiánů Velkých plání*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/perove-celenky-indianu-velkych-plani/. [cit. 2024-12-15].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Válečné haleny indiánů Velkých plání*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/valecne-haleny-indianu-velkych-plani/. [cit. 2024-12-09].

NAVRÁTIL, Lukáš. *Ženské indiánské šaty z bavlněné látky*. Online. In: Indiani.cz. 2023. Dostupné z: https://indiani.cz/zenske-indianske-saty-z-bavlnene-latky/. [cit. 2024-12-19].

NELSON, Kate. *5 Indigenous Designers to Know (and Shop) Now*. Online. In: Wmagazine. 2024. Dostupné z: https://www.wmagazine.com/fashion/native-fashion-designers-indigenous-jewelry-accessories. [cit. 2025-05-12].

NTVS. *The History of Native American Clothing*. Online. In: Thentvs. 2016. Dostupné z: https://www.thentvs.com/blog/native-american-clothing-history. [cit. 2024-12-09].

OKUMA, Jamie. *"All the Things I Find Dear"*. Online. 2023. Dostupné z: https://www.instagram.com/j.okuma/p/Cun8Ze5upPw/?hl=zh-cn&ref=159&img_index=1. [cit. 2025-02-12].

OKUMA. *About Jamie Okuma*. Online. In: J. Okuma. 2015. Dostupné z: https://www.jokuma.com/about. [cit. 2025-02-12].

Óóó Indiáni: Brněnský Anthropos seznamuje s kulturou původních obyvatel Ameriky. Online. In: Zprávy Z Moravy. 2021, 13. 7. 2021. Dostupné z: https://zpravyzmoravy.cz/ooo-indiani-brnensky-anthropos-seznamuje-s-kulturou-puvodnich-obyvatel-ameriky/. [cit. 2024-11-08].

OWEN, Suzanne. *The Appropriation of Native American Spirituality*. Online. Bloomsbury Publishing, 2008. Dostupné z: https://www.amazon.com/Appropriation-American-Spirituality-Continuum-Religious/dp/1441185305. [cit. 2024-11-12].

PAUL, Elizabeth Prine. *Native American*. Online. In: Encyklopedie Britannica. 2024. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Native-American. [cit. 2024-11-08].

PAULS, Elizabeth Prine. *Material culture and trade*. Online. In: Britannica. 2024. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Plains-Indian/Material-culture-and-trade. [cit. 2024-12-02].

PAULS, Elizabeth Prine. *Native American*. Online. In: Encyklopedie Britannica. 2024. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Native-American. [cit. 2024-11-11].

PAULS, Elizabeth Prine. *Technology and the visual arts: Kinship and family life*. Online. In: Britannica. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Northwest-Coast-Indian/Technology-and-the-visual-arts#ref928774. [cit. 2025-01-07].

Plains Clothing & Regalia. Online. In: Hood museum of art. 2017. Dostupné z: https://www.naaer.hoodmuseum.dartmouth.edu/plains/clothing-regalia. [cit. 2024-12-04].

Plains: Clothing & Regalia: Girl's dress. Online. In: Hood museum of art. 2017. Dostupné z: https://www.naaer.hoodmuseum.dartmouth.edu/plains/clothing-regalia/work-2. [cit. 2024-12-09].

PROCHÁZKA, Petr. *Indiánská kniha mrtvých*. Praha I: Eminent, 2004. ISBN 80-7281-148-7.

SCHWARZ, Justine M. (ed.). *The fabrics of culture*. Reprint 2011. De Gruyter Mouton, 1979. ISBN 9783111631523.

SPÁLENÝ, Pavel. *Hau Kóla - Ozdoby do vlasů z peří. Význam per u Indiánů plání*. Online. In: Liga lesní moudrosti. Dostupné z: https://www.woodcraft.cz/files/infostudna/hau_kola/slavnost/pera_vlasy/pera_vlasy.php. [cit. 2024-12-02].

STANDINGDEER, James. *Hunkapi: Tvorba příbuzných* . Online. In: Národ válečníků. 2018. Dostupné z: https://warriornation.ning.com/group/mother-earth-spirituality-lakota-teachings/forum/topics/hunkapi-making-relatives . [cit. 2024-12-15].

STATISTA RESEARCH DEPARTMENT. *Global denim market - statistics & facts.* Online. In: Statista. 2024. Dostupné z: https://www.statista.com/topics/5959/denim-market-worldwide/#topicOverview. [cit. 2025-01-29].

Stručná historie USA. Online. In: Americké centrum Praha. 2024. Dostupné z: https://www.americkecentrum.cz/strucna-historie-usa/. [cit. 2024-11-11].

The Lakota Ceremony. Online. In: Bartleby research. Dostupné z: https://www.bartleby.com/essay/The-Lakota-Ceremony-FCJQY4Y5T. [cit. 2024-12-15].

TIMOTHY S. Y. LAM MUSEUM OF ANTHROPOLOGY. *Beadwork*. Online. In: Wake Forest University. 2016. Dostupné z: https://lammuseum.wfu.edu/exhibits/virtual/at-home-on-the-plains/beadwork/. [cit. 2024-12-15].

Traditional Native American Clothing. Online. In: Aktá Lakota. 2024. Dostupné z: https://aktalakota.stjo.org/lakota-culture/beliefs-traditions/native-american-clothing/. [cit. 2024-12-19].

UNITED STATES ARTISTS. *Jamie Okuma*. Online. In: United states artists. 2024. Dostupné z: https://www.unitedstatesartists.org/artists/jamie-okuma. [cit. 2025-02-12].

VINCENT DESIGN INC. *Indigenous Design And Why It's Different*. Online. In: Vincent design inc. 2020. Dostupné z: https://vincentdesign.ca/2020/10/23/indigenous-design-and-why-its-different/. [cit. 2025-05-12].

VOLLE, Adam. *Warbonnet*. Online. In: Encyklopedie Britannica. 2024. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/war-bonnet. [cit. 2025-02-11].

Wakan Tanka: More Than Just a Great Spirit. Online. In: The Mystica. Dostupné z: https://www.themystica.com/wakan-tanka/. [cit. 2024-11-19].

WISHART, David J. *NATIVE AMERICAN TRADITIONAL ART*. Online. In: . 2011. Dostupné z: http://plainshumanities.unl.edu/encyclopedia/doc/egp.art.044. [cit. 2024-12-19].

ZEILINGER, Ron. *The Meaning of the Four Directions in Native American Culture*. Online. In: St. Joseph's Indian School. Dostupné z: https://www.stjo.org/native-american-culture/native-american-beliefs/four-directions/. [cit. 2025-03-31].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 *Rozložení kulturních oblastí.* 14
Obrázek 2 *Sebeobětování během Tance slunce.* 23
Obrázek 3 *Válečná čepice 1867.* 25
Obrázek 4 *Válečná čepice z orlích per 1870-1875.* 25
Obrázek 5 *Žena seškrabávající kůži napnutou v rámu.* 27
Obrázek 6 *Sedící Býk v košili z bavlněného plátna (1883).* 29
Obrázek 7 *Malovaná kožená košile pro Tanec duchů, Arapaho, kolem roku 1890.* 30
Obrázek 8 *Touch the Clouds, válečná čelenka ve formě dlouhé vlečky (1877).* 31
Obrázek 9 *Válečné pomalování obličeje.* 34
Obrázek 10 *Střih košile 1957.* 35
Obrázek 11 *Zdobená košile (Sioux), 1801–1900.* 36
Obrázek 12 *Válečná košile z kmene Vran 1883-1955.* 36
Obrázek 13 *Mužská košile s ,,bryndákem"(Teton Sioux).* 37
Obrázek 14 *Košile s piktogramy.* 37
Obrázek 15 *Lakotský muž v látkové košili doplněné vestičkou a kelnatkou (1899).* 38
Obrázek 16 *Mužské legíny (Blackfoot).* 39
Obrázek 17 *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky.* 39
Obrázek *18 Kožené mužské legíny se skleněnými korálky (Cheyenne).* 40
Obrázek 19 *Mužské legíny (Cheyenne).* 41
Obrázek 20 *Vlněné mužské legíny (Crow).* 42
Obrázek 21 *Kožené ženské legíny.* 43
Obrázek 22 *Jednodílné kožené ženské legíny.* 43
Obrázek 23 *Šaty kmene Teton Sioux.* 45
Obrázek 24 *Dívčí šaty kmene Vran, zdobené losími zuby.* 45
Obrázek 25 *Bizoní plášť (Sioux).* 46
Obrázek 26 *Paní Jacob Zalleweger a její dcera (Cheyenne).* 46
Obrázek 27 *Vyšívané mokasíny* 48
Obrázek 28 *Yankton Dakota Sioux* 49
Obrázek 29 *Vůdci kmene Cheyenne 1873.* 50
Obrázek 30 *A (Překrytý steh) B (Líný steh*) 51
Obrázek 31 *Korálky kmene Crow 1890.* 52
Obrázek 32 *Tvary korálků, od nejstarší A po nejmodernější D* 53
Obrázek 33 *Šátek Bethany Yellowtail s názvem „Women Warrior" byl inspirován rodinnou fotografií.* 55

Obrázek 34 *Bethany Yellowtail.* 55
Obrázek 35 *Kahm's Bell-Bird dress.* 55
Obrázek 36 *Jontay Kahm* 55
Obrázek 37 *Jamie Okuma* 56
Obrázek 38 *Elk Boots* 59
Obrázek 39 *All the Things I Hold Dear* 59
Obrázek 40 *Inspirační moodboard č.1* 62
Obrázek 41 *Barevnice* 63
Obrázek 42 *Inspirační moodboard č.2* 64
Obrázek 43 *Interpretace vlasu bizona.* 65
Obrázek 44 *Myšlenková mapa: proč potisk.* 66
Obrázek 45 *Focení usní* 67
Obrázek 46 *Finální výběr potisků* 67
Obrázek 47 *Návrhy piktogramů.* 68
Obrázek 48 *Grafické ztvárnění bizoních hlav určené pro techniku gravírování.* 69
Obrázek 49 *Umístění motivu bizona na useň* 69
Obrázek 50 *Prvotní návrhy* 70
Obrázek 51 *Důležité body pro vznik kolekce* 71
Obrázek 52 *Finální návrhy* 71
Obrázek 53 *Technický nákres vrchního dílu* 73
Obrázek 54 *Technický nákres kalhot s usní* 73
Obrázek 55 *Tvorba modelu* 74
Obrázek 56 *Technický nákres bundy* 76
Obrázek 57 *Technický nákres kalhot s návleky* 76
Obrázek 58 *Prošívání bundy* 77
Obrázek 59 *Technický nákres košile* 78
Obrázek 60 *Technický nákres zřasených kalhot* 79
Obrázek 61 *Vybraný model č.3* 79
Obrázek 62 *Technický nákres bizoního kabátku* 81
Obrázek 63 *Technický nákres kraťasů a nákleků v podobě bot* 81
Obrázek 64 Koláž tvorby práce 82
Obrázek 65 *Vybraný model č.4* 82
Obrázek 66 *Technický nákres hrubě zřasených šat a aranžované sukně* 84
Obrázek 67 *Technický nákres kalhot* 84
Obrázek 68 *Tvorba kalhot* 85

Obrázek 69 *Vybraný model č.5* 85
Obrázek 70 *Technický nákres čepice* 86
Obrázek 71 *Technický nákres kabelek* 88

SEZNAM ZDROJŮ K OBRÁZKŮM

Obrázek 1 *Rozložení kulturních oblastí.*

BRITANNICA. *Rozložení kulturních oblastí*: Native American. Online. In: Britannica. 2025. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Native-American. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 2 *Sebeobětování během Tance slunce*.

CATLIN, George. *Sebeobětování během Tance slunce*. Online. In: Britannica. 1841. Dostupné z: https://www.britannica.com/topic/Sun-Dance. [cit. 2025-05-19].

Obrázek 3 *Válečná čepice 1867*.

SHINDLER, Zeno. *Válečná čepice 1867*. Online. In: The British Museum. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/EA_Am-A39-29. [cit. 2025-02-14].

Obrázek 4 *Válečná čepice z orlích per 1870-1875.*

ZENO SHINDLER, Zeno. *Válečná čepice z orlích per 1870-1875*. Online. In: The British Museum. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/E_Am2006-Ptg-14. [cit. 2025-02-14].

Obrázek 5 *Žena seškrabávající kůži napnutou v rámu.*

NAVRÁTIL, Lukáš. *Žena seškrabávající kůži napnutou v rámu*. Online. In: Indiani.cz. 2024. Dostupné z: https://indiani.cz/prani-a-vyrovnavani-mozkem-cinene-kuze/. [cit. 2025-01-30].

Obrázek 6 *Sedící Býk v košili z bavlněného plátna (1883).*

BARRY, D. F. *Sedící Býk v košili z bavlněného plátna (1883).* Online. In: World History Encyclopedia. 1883. Dostupné z: https://www.worldhistory.org/collection/267/a-gallery-of-north-american-plains-indians/18/#gallery_wrapper. [cit. 2025-01-30].

Obrázek 7 *Malovaná kožená košile pro Tanec duchů, Arapaho, kolem roku 1890.*

HEAPHY, Jim. *Malovaná kožená košile pro Tanec duchů, Arapaho, kolem roku 1890*. Online. In: World History Encyclopedia. Dostupné z: https://www.worldhistory.org/image/18061/ghost-dance-shirt/. [cit. 2025-04-01].

Obrázek 8 . *Touch the Clouds, válečná čelenka ve formě dlouhé vlečky (1877)*

DYCK, Paul. *Touch the Clouds, válečná čelenka ve formě dlouhé vlečky (1877).* Online. In: Center of West. 1877. Dostupné z: https://centerofthewest.org/2015/10/28/treasures-photograph-touch-the-clouds/. [cit. 2025-02-03].

Obrázek 9 *Válečné pomalování obličeje.*

POWWOWS. *Válečné pomalování obličeje.* Online. In: Powwows. Dostupné z: https://www.powwows.com/native-american-face-paint-war-face-paint/. [cit. 2025-02-03].

Obrázek 10 *Střih košile.*

AMERICAN INDIAN HOBBYIST MAGAZINE. *Střih košile.* Online. In: Internet archive. 1957. Dostupné z: https://archive.org/details/american_indian_hobbyist_195703/page/66/mode/2up. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 11 *Zdobená košile (Sioux), 1801–1900.*

BROOKLYNMUSEUM. *Zdobená košile (Sioux), 1801–1900.* Online. In: Brooklynmuseum. Dostupné z: https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/48806. [cit. 2025-02-03].

Obrázek 12 *Válečná košile z kmene Vran 1883-1955.*

NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN. *Válečná košile z kmene Vran 1883-1955.* Online. In: National Museum of the American Indian. Dostupné z: https://americanindian.si.edu/collections-search/object/NMAI_136000. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 13 *Mužská košile s ,,bryndákem" (Teton Sioux).*

MET MUSEUM. *Mužská košile s ,,bryndákem" (Teton Sioux).* Online. In: THE MET. 1865. Dostupné z: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/642489. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 14 *Košile s piktogramy*.

MET MUSEUM. *Košile s piktogramy*: The Plains Indians Exhibition: A Milestone for the Met. Online. In: THE MET. 1810. Dostupné z: https://www.metmuseum.org/perspectives/plains-indians. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 15 *Lakotský muž v látkové košili doplněné vestičkou a kelnatkou (1899).*

HEYN. *Lakotský muž v látkové košili doplněné vestičkou a kelnatkou (1899).* Online. In: Thentvs. 1899. Dostupné z: https://www.thentvs.com/vintage-native-american-photos. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 16 *Mužské legíny (Blackfoot).*

THE BRITISH MUSEUM. *Mužské legíny (Blackfoot).* Online. In: The British Museum. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/E_Am1972-Q-14-a-b?selectedImageId=10368001. [cit. 2025-05-19].

Obrázek 17 *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky.*

NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN. *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky.* Online. In: National Museum of the American Indian. 1860-1870. Dostupné z: https://americanindian.si.edu/collections-search/object/NMAI_222217. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 18 *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky (Cheyenne).*

NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN. *Kožené mužské legíny se skleněnými korálky (Cheyenne).* Online. In: National Museum of the American Indian. Dostupné z: https://americanindian.si.edu/collections-search/object/NMAI_223547. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 19 *Mužské legíny (Cheyenne).*

NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN. *Mužské legíny (Cheyenne).* Online. In: National Museum of the American Indian. 1864-1939. Dostupné z: https://americanindian.si.edu/collections-search/object/NMAI_215066. [cit. 2025-01-21].

Obrázek 20 *Vlněné mužské legíny (Crow).*

THE BRITISH MUSEUM. *Vlněné mužské legíny (Crow).* Online. In: The British Museum. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/E_Am1930-19-a-b. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 21 *Kožené ženské legíny.*

NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN. *Kožené ženské legíny.* Online. In: National Museum of the American Indian. 1872-1956. Dostupné

z: https://americanindian.si.edu/collections-search/object/NMAI_220539. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 22 *Jednodílné kožené ženské legíny.*

THE BRITISH MUSEUM. *Jednodílné kožené ženské legíny.* Online. In: The British Museum. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/E_Am1954-05-966-a-b. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 23 *Šaty kmene Teton Sioux.*

MET MUSEUM. *Šaty kmene Teton Sioux.* Online. In: THE MET. 1870. Dostupné z: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/751512. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 24 *Dívčí šaty kmene Vran, zdobené losími zuby.*

PENNMUSEUM. *Dívčí šaty kmene Vran, zdobené losími zuby.* Online. In: Pennmuseum. Dostupné z: https://www.penn.museum/sites/journal/1432/. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 25 *Bizoní plášť (Sioux).*

NATIONAL MUSEUM OF THE AMERICAN INDIAN. *Bizoní plášť (Sioux).* Online. In: National Museum of the American Indian. 1857-1924. Dostupné z: https://americanindian.si.edu/collections-search/object/NMAI_26888. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 26 *Paní Jacob Zalleweger a její dcera (Cheyenne).*

GILCREASE MUSEUM. *Paní Jacob Zalleweger a její dcera (Cheyenne).* Online. In: Gilcrease Museum. 1850–1900. Dostupné z: https://collections.gilcrease.org/object/43263796-0?position=50&list=CmnZJUAp1HWLT1k4avBfGtRJwDKya-pgrGafQ7asgEE. [cit. 2025-01-22].

Obrázek 27 *Vyšívané mokasíny.*

PENNMUSEUM. *Vyšívané mokasíny.* Online. In: Pennmuseum. Dostupné z: https://www.penn.museum/sites/journal/630/. [cit. 2025-01-30].

Obrázek 28 *Yankton Dakota Sioux.*

THENTVS. *Yankton Dakota Sioux.* Online. In: Thentvs. Dostupné z: https://www.thentvs.com/vintage-native-american-photos. [cit. 2025-01-30].

Obrázek 29 *Vůdci kmene Cheyenne.*

JACKSON, William Henry. Vůdci kmene Cheyenne. Online. In: World History Encyclopedia. 1873. Dostupné z: https://www.worldhistory.org/collection/267/a-gallery-of-north-american-plains-indians/34/#gallery_wrapper. [cit. 2025-01-30].

Obrázek 30 *A (Překrytý steh) B (Líny steh).*

KOCH, Ronald P. Dress clothing of the Plains Indians. Norman: University of Oklahoma Press, 1990, s. 56, obr. *A (Překrytý steh), B (Líný steh).* ISBN 978-0-8061-2137-6.

Obrázek 31 *Korálky kmene Crow 1890.*

THE BRITISH MUSEUM. *Korálky kmene Crow 1890.* Online. In: The British Museum. 1890. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/collection/object/E_Am1930-37. [cit. 2025-02-14].

Obrázek 32 *Tvary korálků, od nejstarší A po nejmodernější D.*

INDIANI. *Tvary korálků, od nejstarší A po nejmodernější D.* Online. In: Indiani.cz. Dostupné z: https://indiani.cz/dobove-vysivaci-koralky-stare-koralky/. [cit. 2025-02-14].

Obrázek 33 *Šátek Bethany Yellowtail s názvem Women Warrior byl inspirován rodinnou fotografií.*

MELCON, Mel. *Šátek Bethany Yellowtail s názvem Women Warrior byl inspirován rodinnou fotografií*. Online. In: Los Angels Time. Dostupné z: https://www.latimes.com/fashion/la-ig-bethany-yellowtail-los-angeles-designer-20170609-htmlstory.html. [cit. 2025-05-12].

Obrázek 34 *Bethany Yellowtail.*

B.YELLOWTAIL. *Bethany Yellowtail.* Online. In: Byellowtail. Dostupné z: https://byellowtail.com/pages/about-us. [cit. 2025-05-12].

Obrázek 35 *Kahm's Bell-Bird dress.*

VOGUE. Kahm's *Bell-Bird dress.* Online. In: Vogue. 2023. Dostupné z: http://vogue.com/article/jontay-kahm-indigenous-designer-debut-collection. [cit. 2025-05-12].

Obrázek 36 *Jontay Kahm.*

GOODLUCK, *Kalen. Jontay Kahm.* Online. In: Vogue. 2023. Dostupné z: https://www.vogue.com/article/jontay-kahm-indigenous-designer-debut-collection. [cit. 2025-05-12].

Obrázek 37 *Jamie Okuma*

CFDA. *Jamie Okuma.* Online. In: CFDA. © CFDA 2016. Dostupné z: https://cfda.com/news/how-jamie-okuma-explores-fashion-art-through-multicultural-identities. [cit. 2025-02-14].

Obrázek 38 *Elk Boots.*

OKUMA, Jamie. *Elk Boots*. Online. In: Vogue. 2020. Dostupné z: https://www.vogue.com/article/jamie-sandra-okuma-indigenous-beadwork-artists. [cit. 2025-02-14].

Obrázek 39 *All the Things I Hold Dear.*

OKUMA, *Jamie. All the Things I Hold Dear.* Online. In: Marble. 2023. Dostupné z: https://marble.nd.edu/item/2023.013. [cit. 2025-02-14].

Vlastní zdroje a koláže

Obrázek 40 Inspirační moodboard č.1

Obrázek 41 Barevnice

Obrázek 42 Inspirační moodboard č.2

Obrázek 43 Interpretace vlasu bizona.

Obrázek 44 Myšlenková mapa: proč potisk.

Obrázek 45 Focení usní

Obrázek 46 Finální výběr potisků

Obrázek 47 Návrhy piktogramů.

Obrázek 48 Grafické ztvárnění bizoních hlav určené pro techniku gravírování.

Obrázek 49 Umístění motivu bizona na useň

Obrázek 50 Prvotní návrhy

Obrázek 51 Důležité body pro vznik kolekce

Obrázek 52 Finální návrhy

Obrázek 53 Technický nákres vrchního dílu

Obrázek 54 Technický nákres kalhot s usní

Obrázek 55 Tvorba modelu

Obrázek 56 Technický nákres bundy

Obrázek 57 Technický nákres kalhot s návleky

Obrázek 58 Prošívání bundy

Obrázek 59 Technický nákres košile

Obrázek 60 Technický nákres zřasených kalhot

Obrázek 61 Vybraný model č.3

Obrázek 62 Technický nákres bizoního kabátku

Obrázek 63 Technický nákres kraťasů a nákleků v podobě bot

Obrázek 64 Koláž tvorby práce

Obrázek 65 Vybraný model č.4

Obrázek 66 Technický nákres hrubě zřasených šat a aranžované sukně

Obrázek 67 Technický nákres kalhot

Obrázek 68 Tvorba kalhot

Obrázek 69 Vybraný model č.5

Obrázek 70 Technický nákres čepice

Obrázek 71 Technický nákres kabelek

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

např. - například

č. – číslo

cm – centimetr

PD – přední díl

ZD – zadní díl

SEZNAM PŘÍLOH

Flash disk